

BIBLIOTECA

Relatividade Especial e Xeral para profanos

Dr. Willy H. Gerber

-

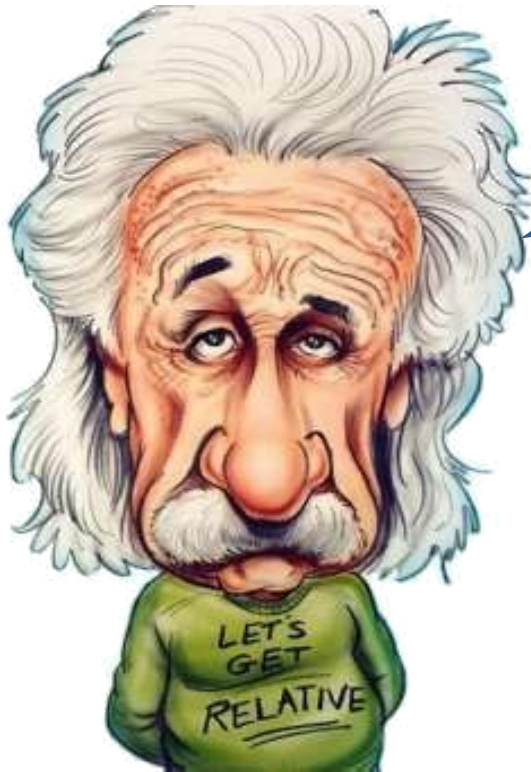
Socio Achaya

-

Instituto de Física

Universidade Austral de Chile, Valdivia

Hola,
son Albert!

O noso obxectivo é explicar a Teoría Especial e Xeral da Relatividade na forma máis sinxela posible.

Ondas e medios

Se guindamos unha pedra á auga observaremos ondas que se propagan pola superficie. O medio no que se propagan é a auga.

A onda
propágase no
medio auga

En 1905 moitos científicos intentaban demostrar a existencia do éter lumínico, o medio no que se propagaba a luz polo espazo.

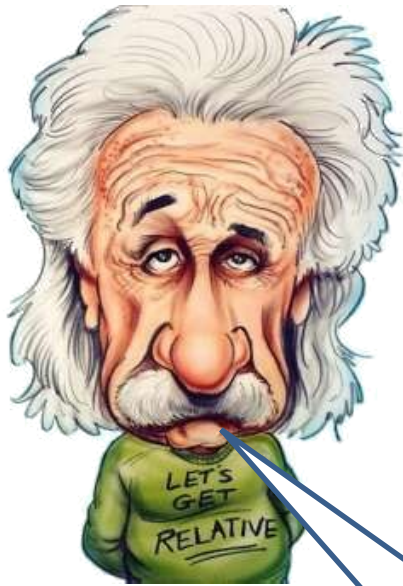

En 1905 todos buscaban o medio no que se propagaba a luz.

Ondas e medios

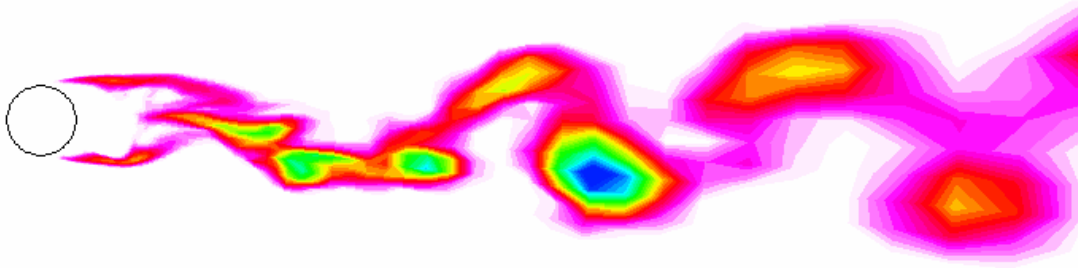
Desde había tempo, asumíase que ese elemento era o chamado “éter”, que debía encher o espazo permitindo que a luz das estrelas chegase a nós. O noso planeta debería “navegar” por el no seu movemento polo espazo.

Isto
complícase

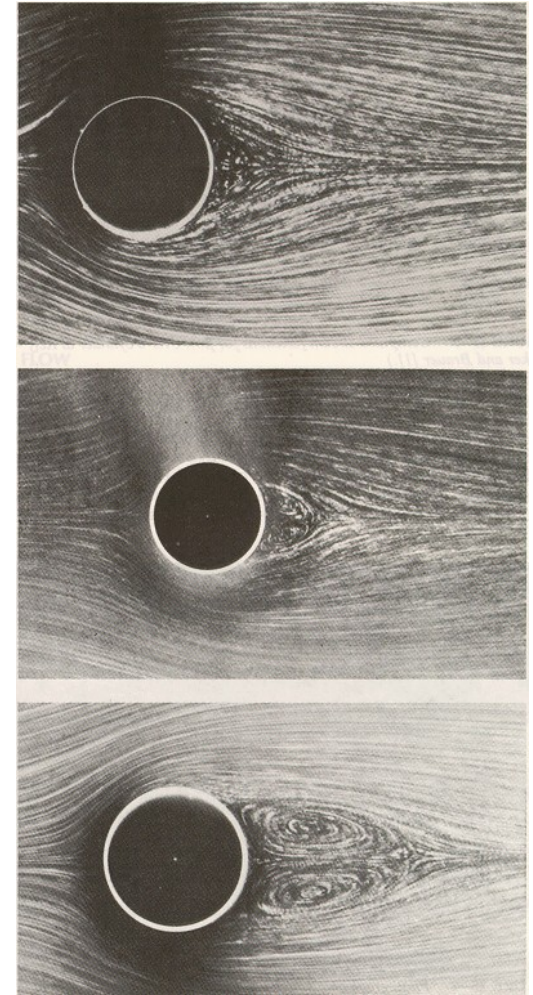

O comportamento do éter
arredor da Terra podia ser
complexo, pero ante todo
deberiamos observar que se
move a distintas velocidades
segundo a posición desde a
que observásemos.

Éter con
turbulencias
???

Ondas e medios

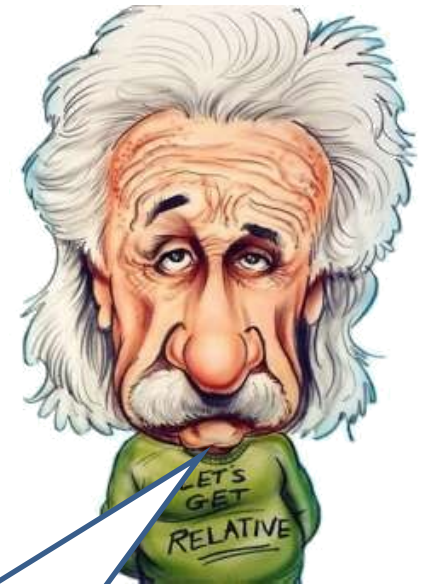
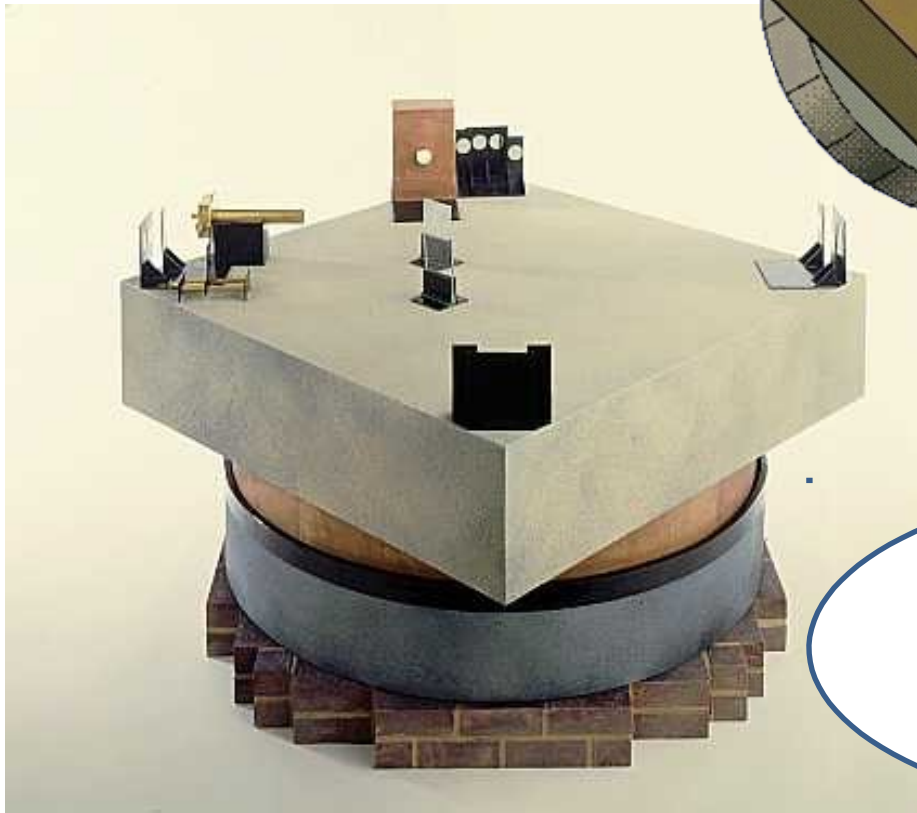
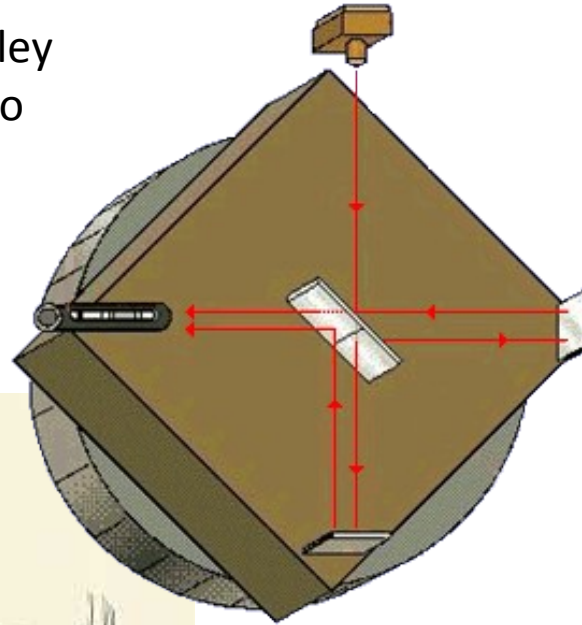
Como un obxecto que viaxa contra a corrente é máis lento que un que vai a favor dela, a velocidade da luz debería ser distinta segundo a dirección en que se desprazase o éter.

O interferómetro de Michelson-Morley mediu a velocidade da Terra respecto do éter lumínico.

O resultado foi desconcertante: a velocidade da luz é, en todas as direccións, exactamente igual.

Ha! A velocidade da luz é constante en todo sistema

Un *Gedankenexperiment* (experimento mental)

Einstein preguntouse o que pasaría se viaxaba á velocidade da luz.

Un *Gedankenexperiment* (experimento mental)

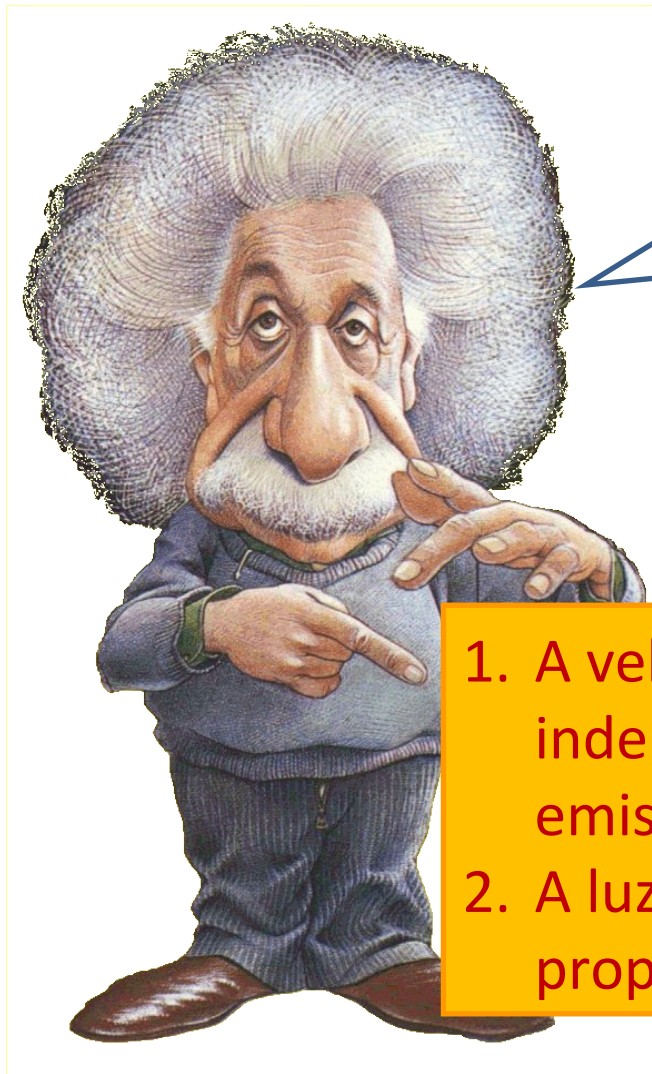

No modelo definido pola Física clásica a luz nunca alcanzaría o espello.

A luz nunca
alcanzaría o
espello!

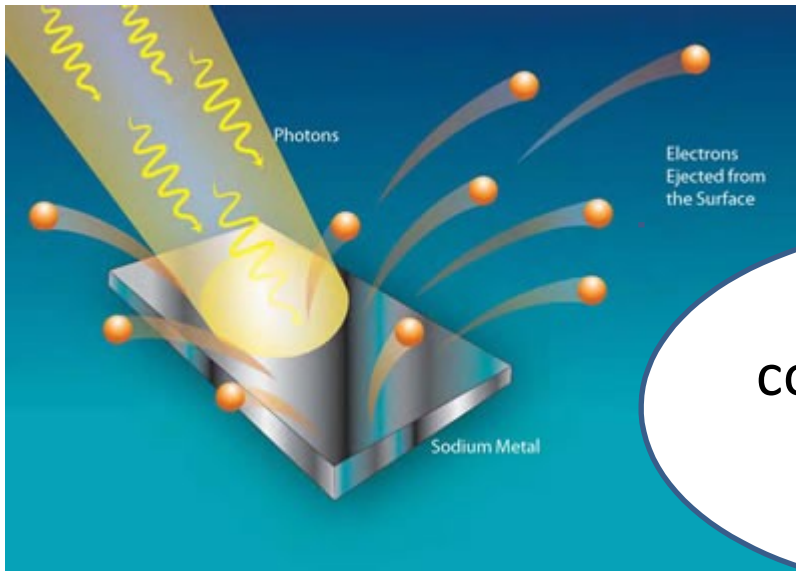
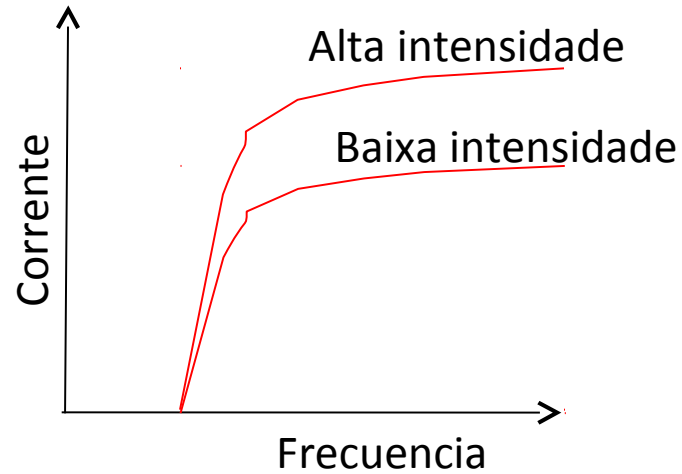
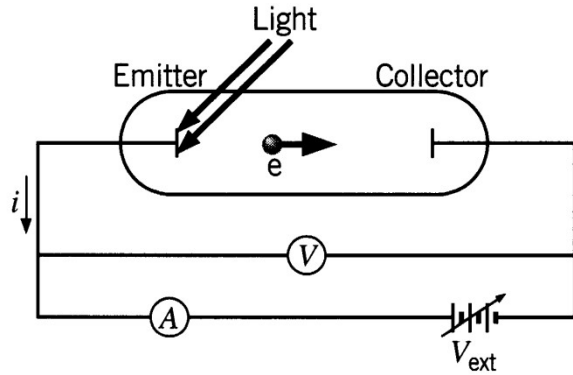
Aquí viñeron as primeiras dúas “herexías” de Einstein:

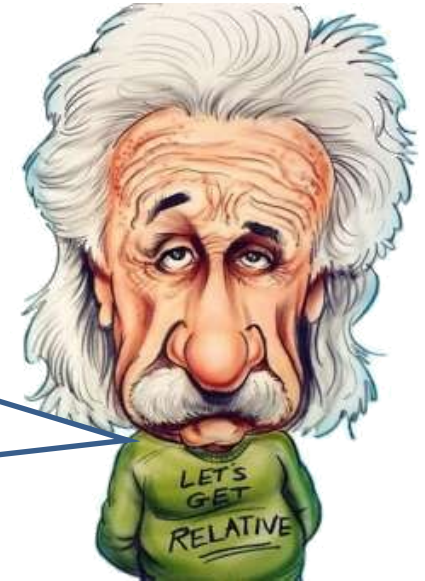
Tomen
nota!

1. A velocidade da luz é constante, independente da velocidade do emisor e o receptor.
2. A luz non necesita medio para propagarse (o éter non existe).

Paréntese: o efecto fotoeléctrico

Por isto
concedéronme
o Premio
Nobel

Dous puntos de vista

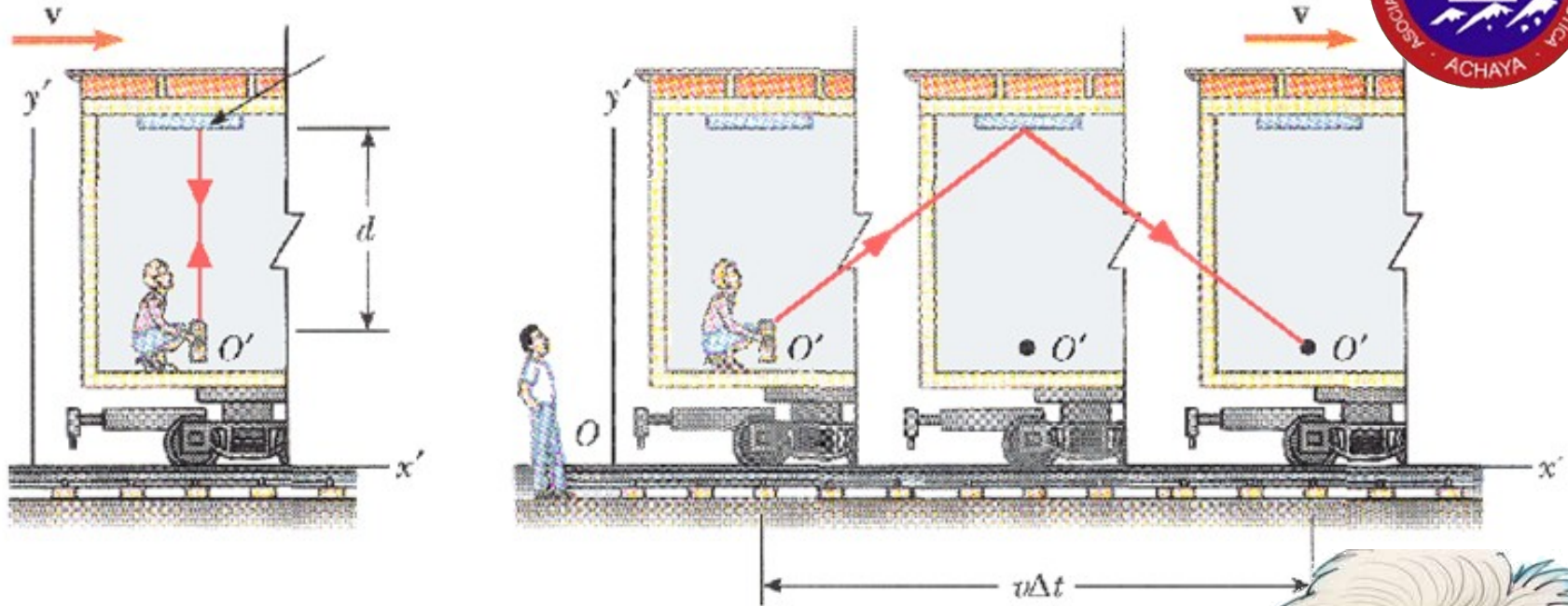
O mesmo evento, visto primeiro desde a camioneta e logo visto desde o bordo da rúa.

Dous puntos de vista dun mesmo evento

O problema do tempo

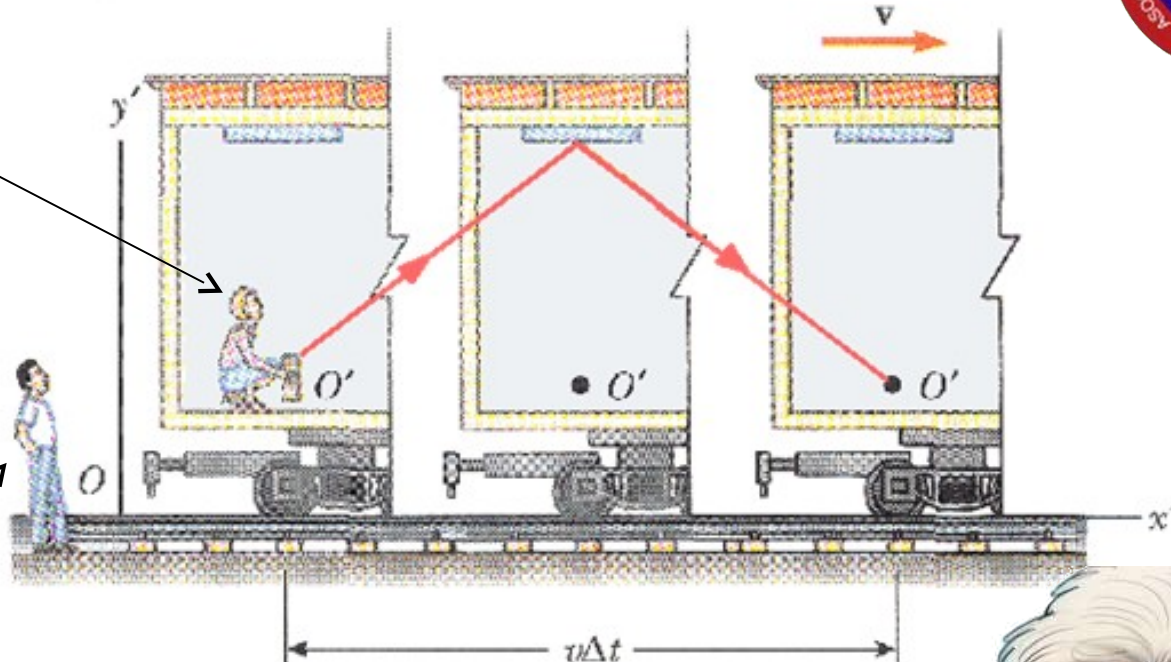
Agora con luz.

$$\text{Velocidade} = \frac{\text{Espazo}}{\text{Tempo}}$$

Mmm... o espazo alóngase: mesma velocidade da luz e o tempo?

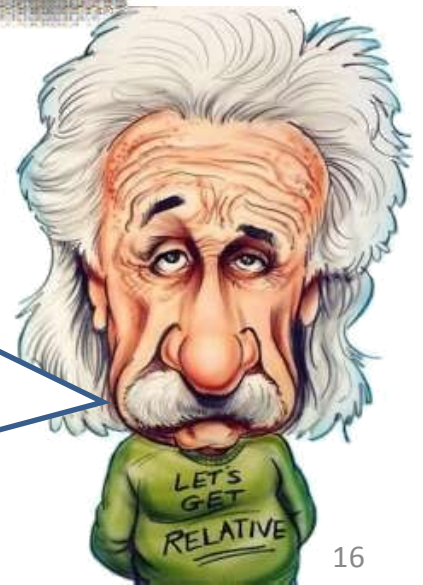

Dilatación do tempo

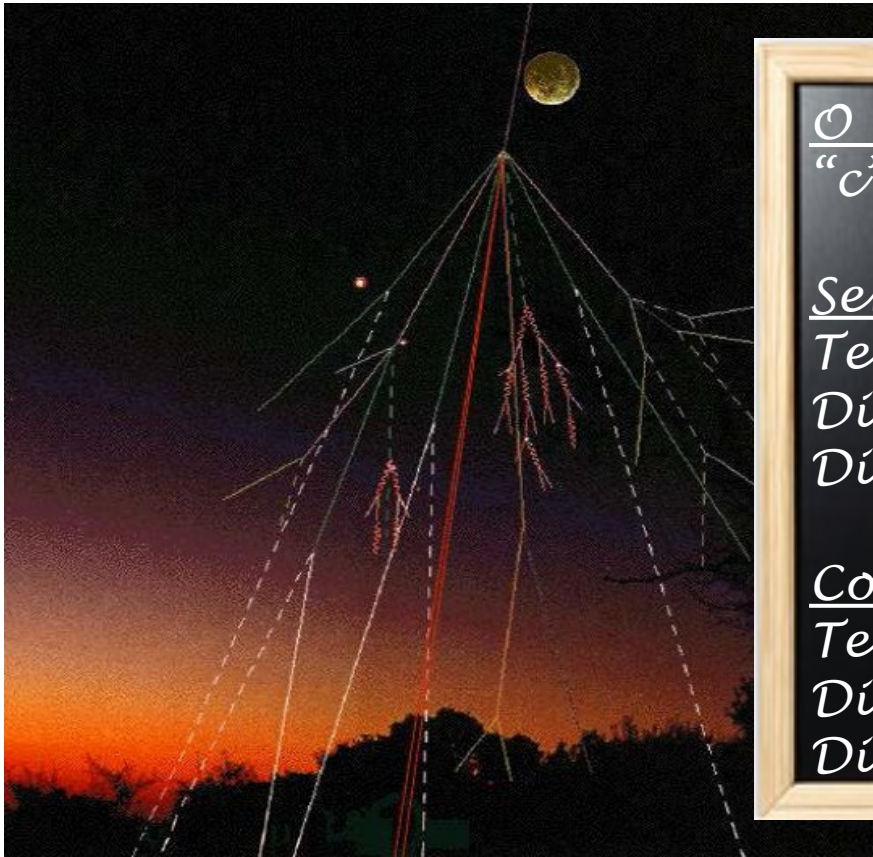
Os dous reloxs miden tempos distintos!!!
Para un observador externo o tempo dos pasaxeiros avanza máis lento.

Non queda outra: o tempo non é absoluto, senón que se dilata

Comprobación experimental: o decaemento do muón

O muón viaxa a $0.998 c$ (sendo "c" a velocidade da luz)

Sen dilatación temporal:

Tempo de decaemento: $2\mu s$

Distancia que percorre:

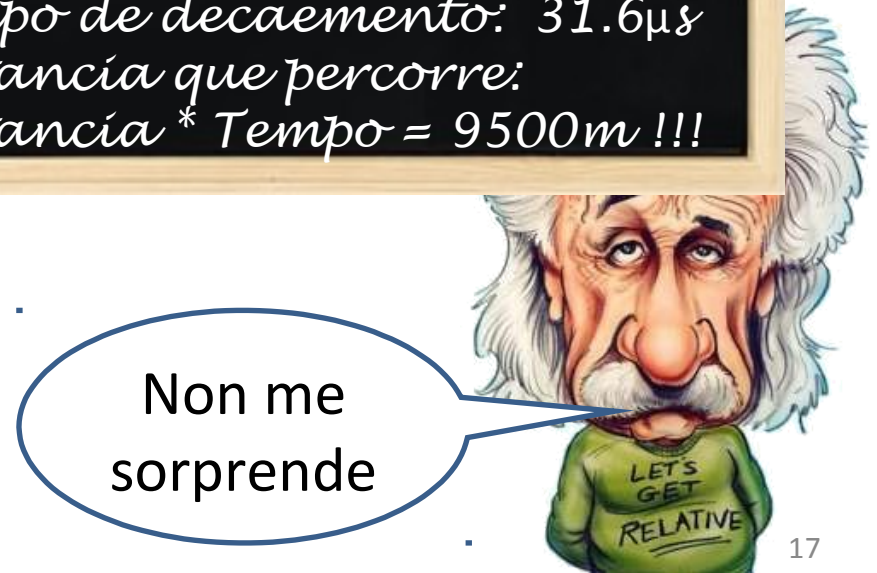
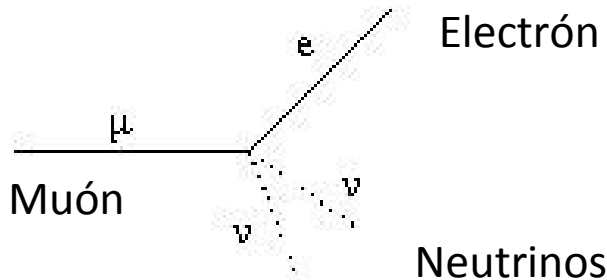
Distancia * Tempo = $600m$???

Con dilatación temporal:

Tempo de decaemento: $31.6\mu s$

Distancia que percorre:

Distancia * Tempo = $9500m$!!!

Pero, como o ve o muón?

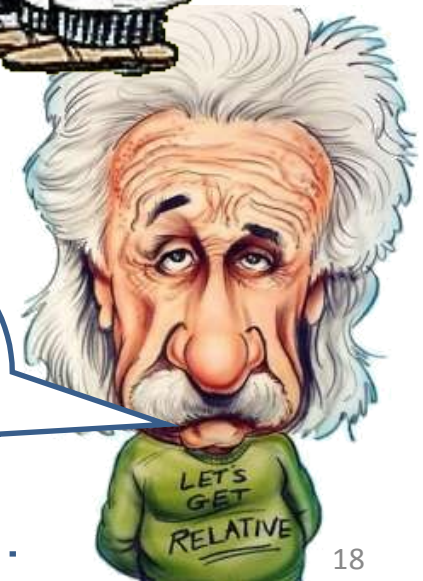
A nosa
troposfera
mide uns
15.000 m

Os terrícolas
están tolos: a
súa troposfera é
de só 1.000 m

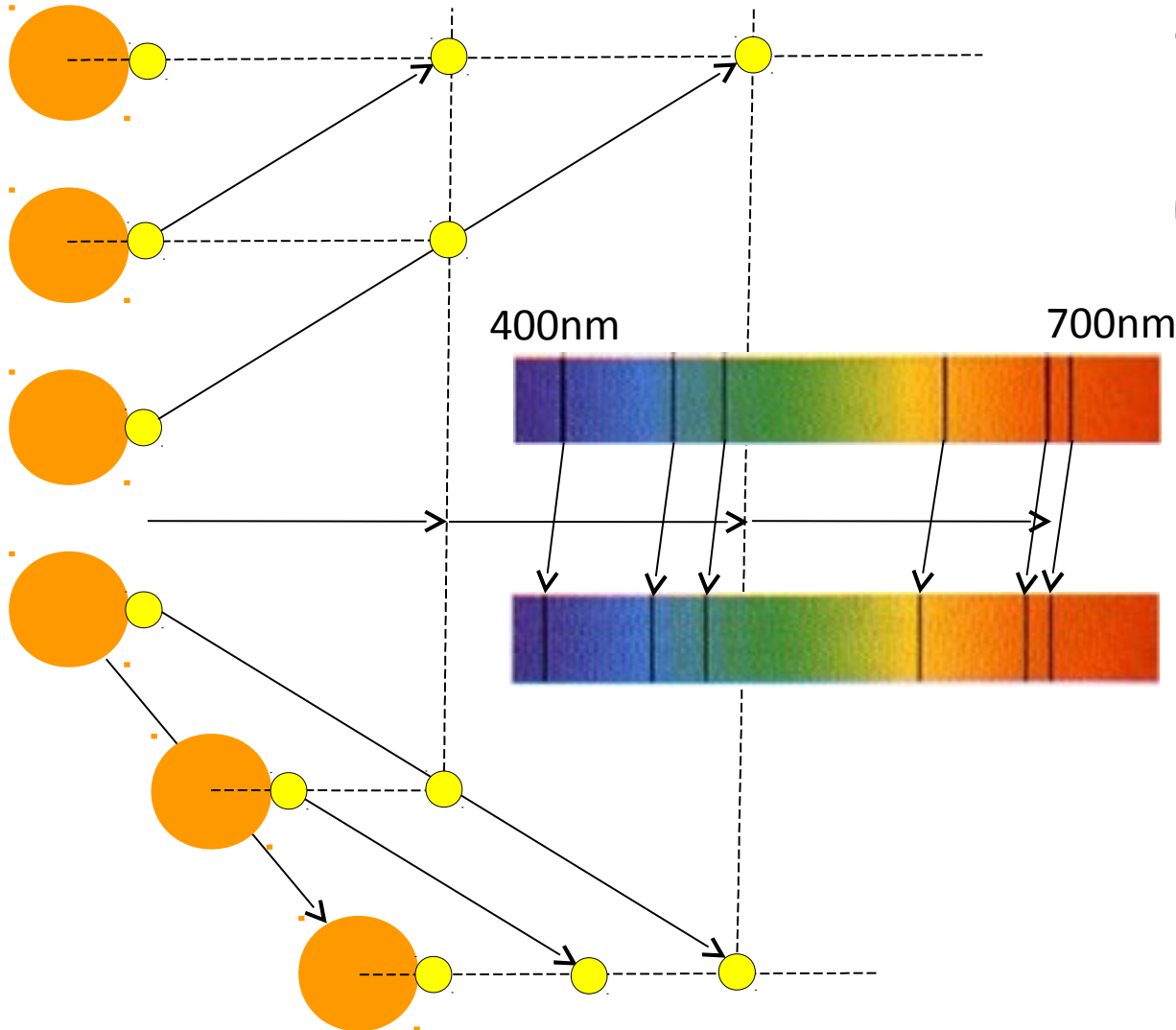
Vale: o
espazo
contráese

Efecto Doppler tradicional

Cando un corpo se achega a nós prodúcese, na nosa percepción do mesmo, un deprezamento cara o azul no espectro lumínico:

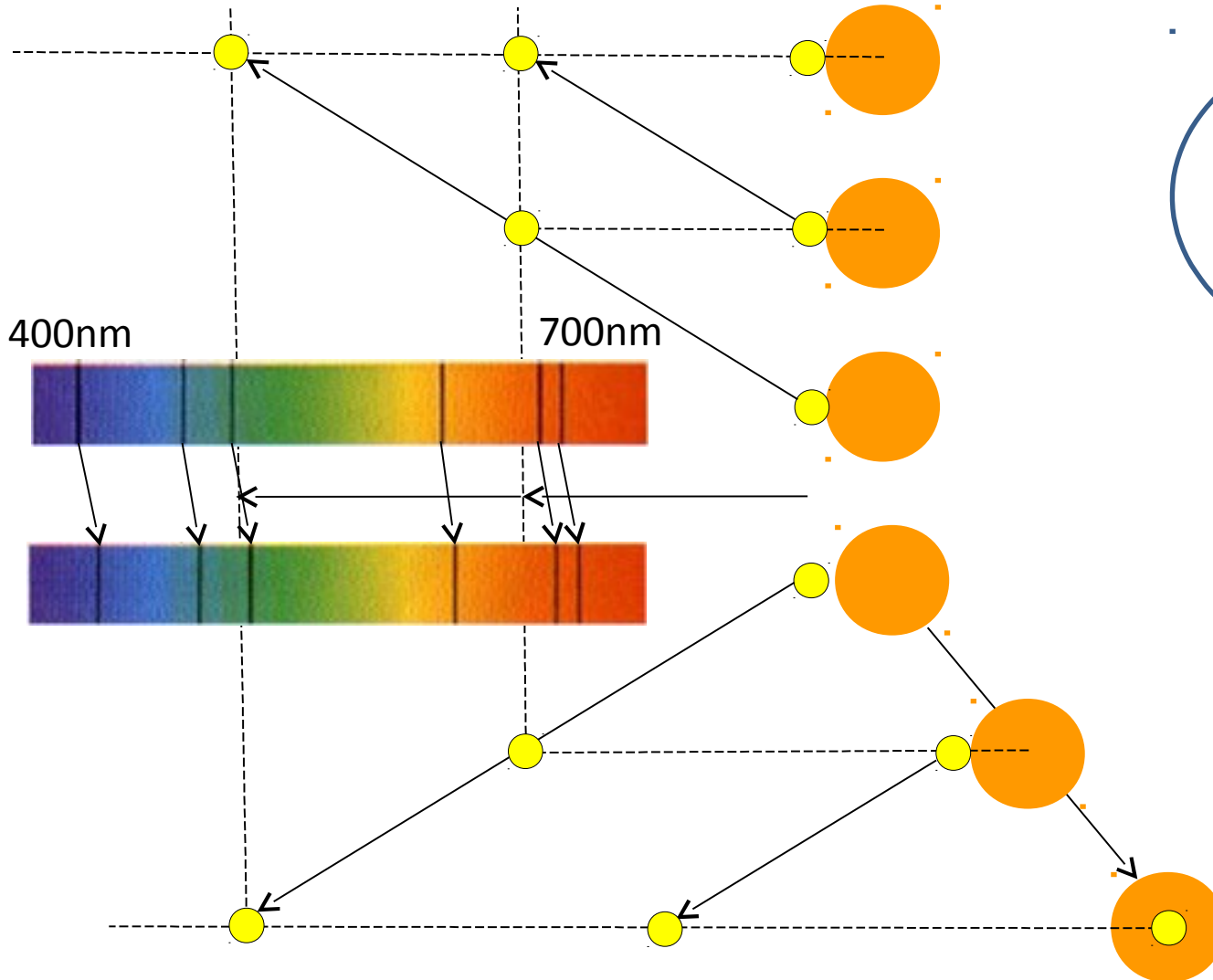
Isto non é
Relatividade

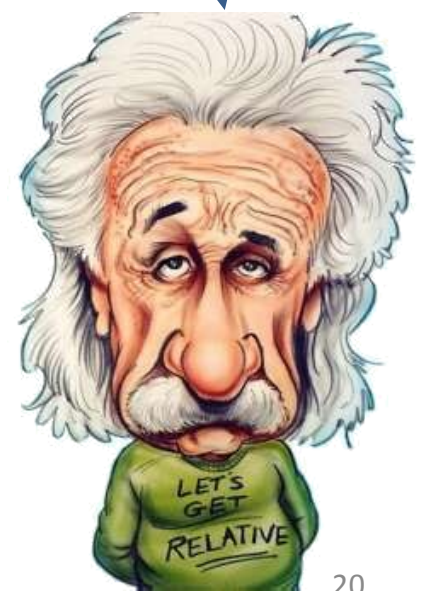
Efecto Doppler tradicional

Cando o corpo se afasta prodúcese un desprazamento cara o vermello:

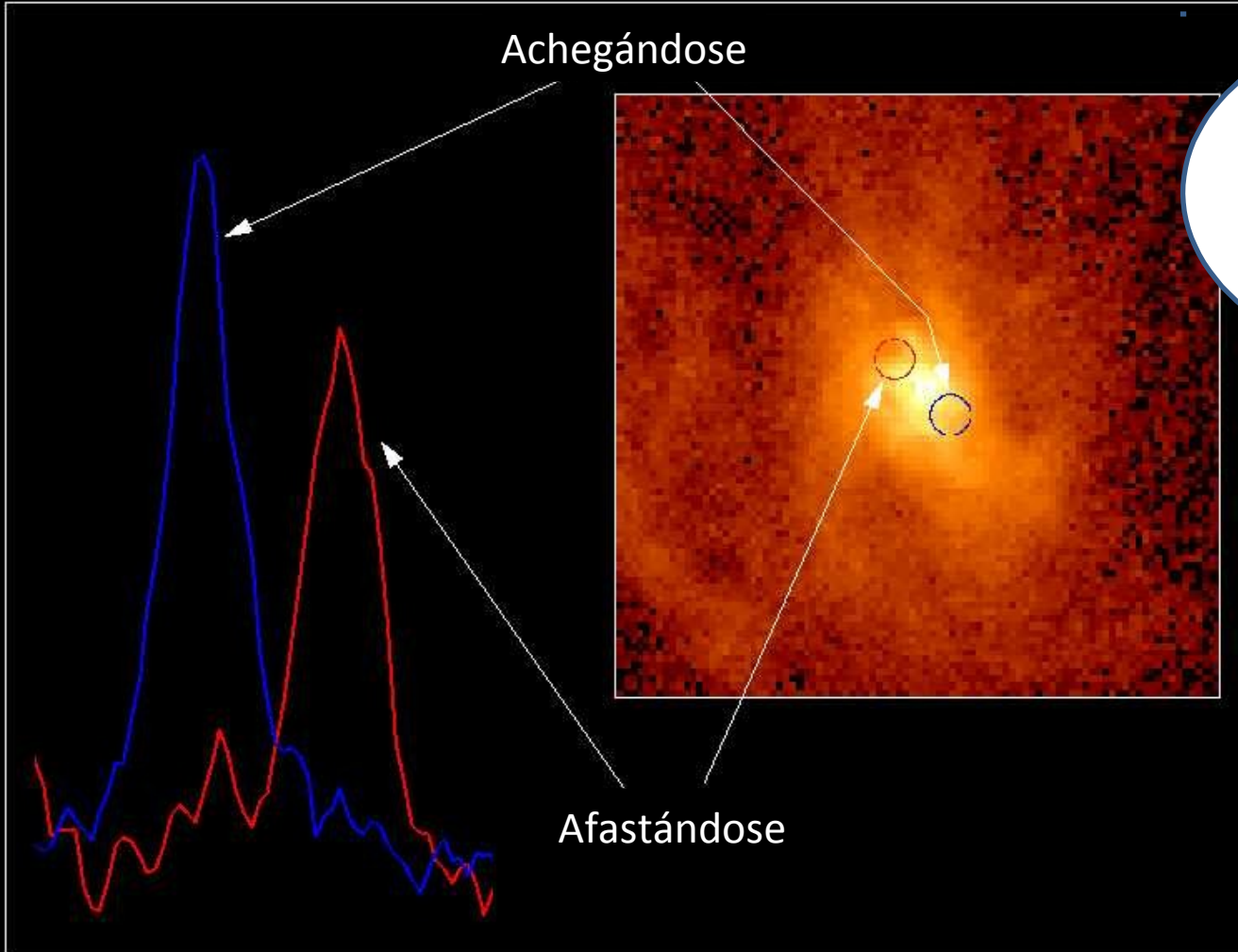
Isto tampouco

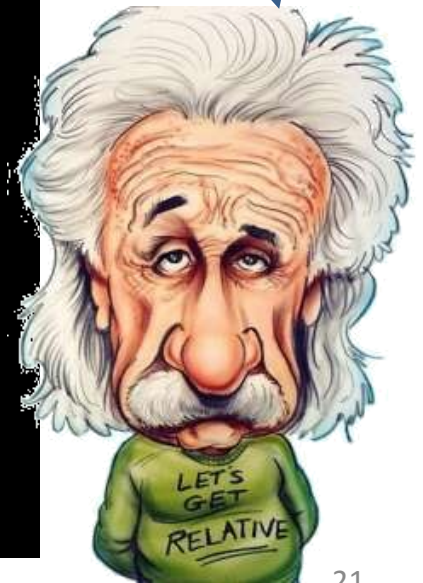

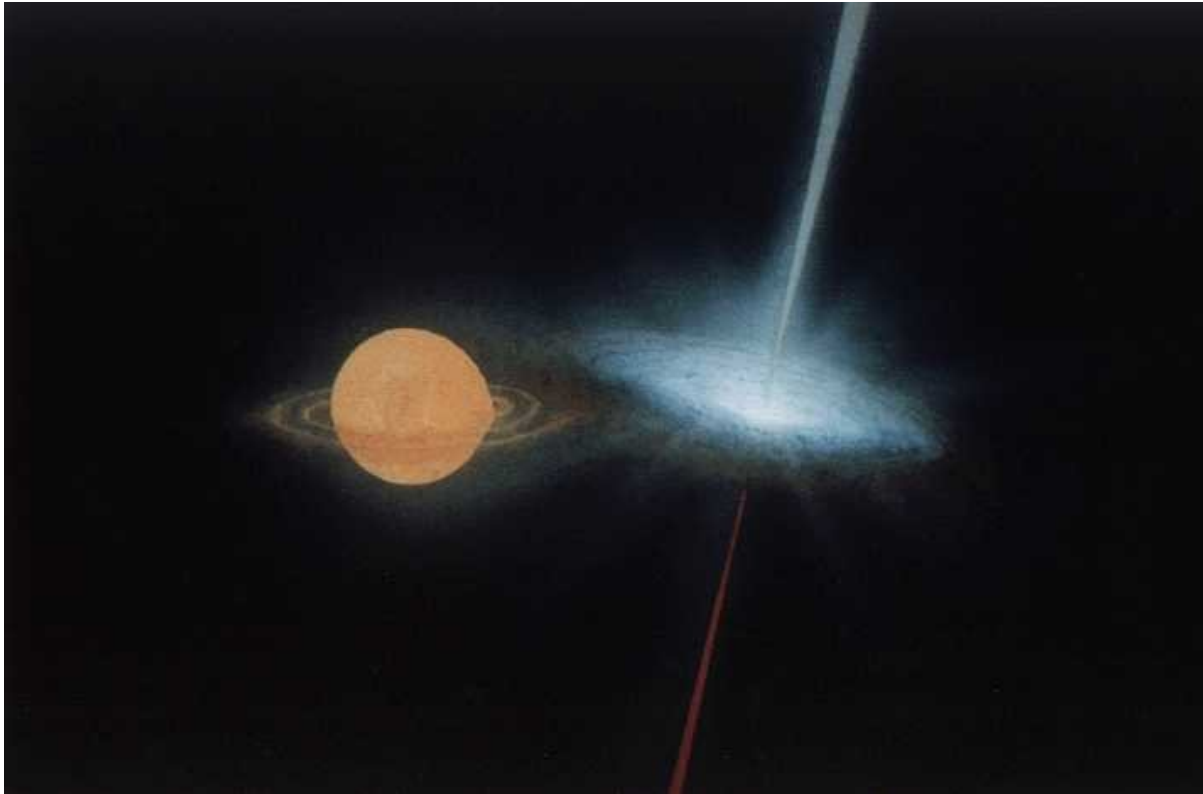
Espectro de disco de gas na Galaxia M87

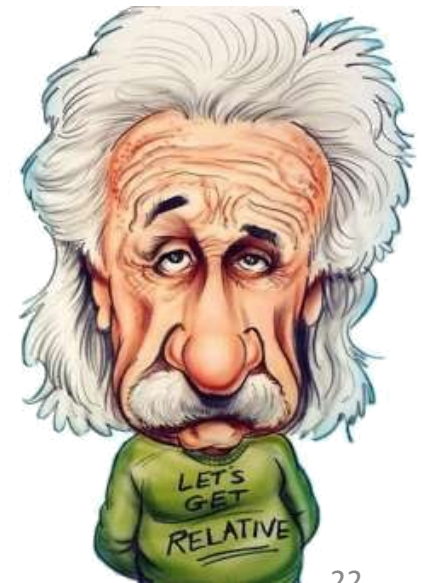
Vale.
Volvamos á
Relatividade

Efecto Doppler por dilatación do tempo

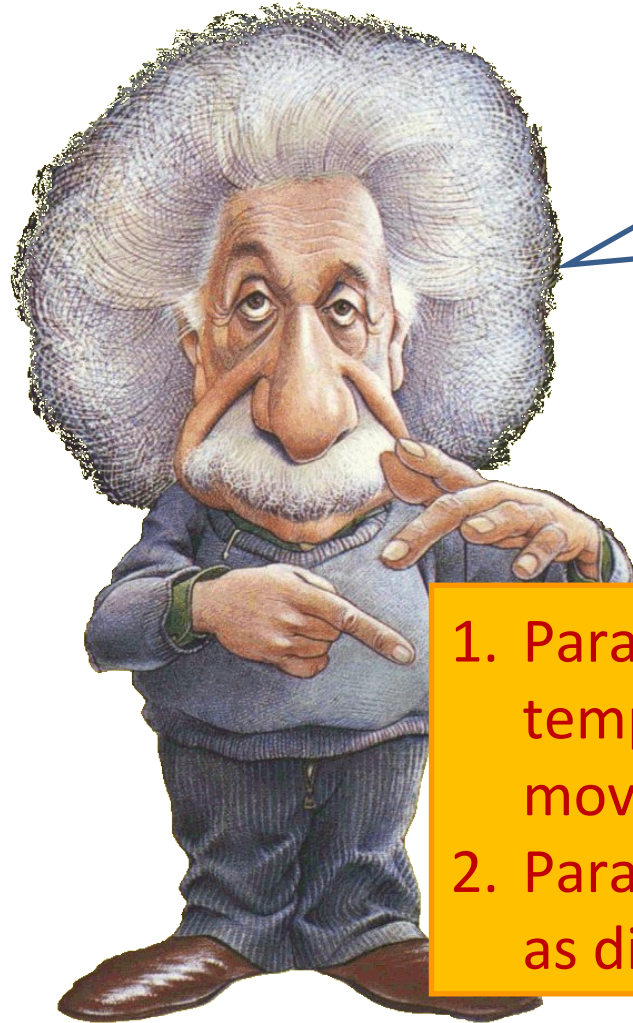

Isto é, xa de novo,
Relatividade

No movement transversal a alta velocidade pódese tamén observar un desprazamento ó vermello por efecto da dilatación do tempo (contracción da lonxitude de onda). Un exemplo é o sistema binario SS433, no que un furado negro ou estrela de neutróns emite dous *jets* en dirección oposta.

Velaquí as primeiras dúas conclusións de Einstein:

Tomen nota!

$$\Delta t = \gamma \Delta t'$$

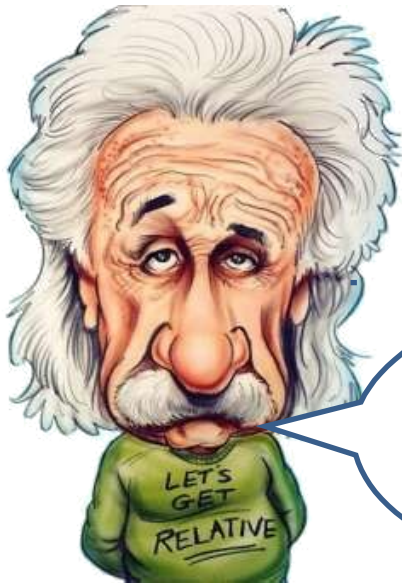
$$L = \frac{L'}{\gamma}$$

$$\gamma = \frac{1}{\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}}$$

1. Para un observador en repouso o tempo dun observador en movemento dilátase.
2. Para un observador en movemento, as distancias externas contráense.

Estas leis non só están comprobadas empiricamente; ademais, están a empregarse na nosa actual tecnoloxía de satélites. O sistema GPS funciona cun número de satélites sincronizados. A devandita sincronización debe ter en conta os efectos relativistas da dilatación do tempo.

Para que vexan
vostedes!

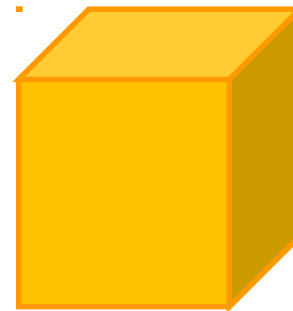
O tempo dilátase ata que se detén cando a velocidade do sistema é igual á velocidade da luz.

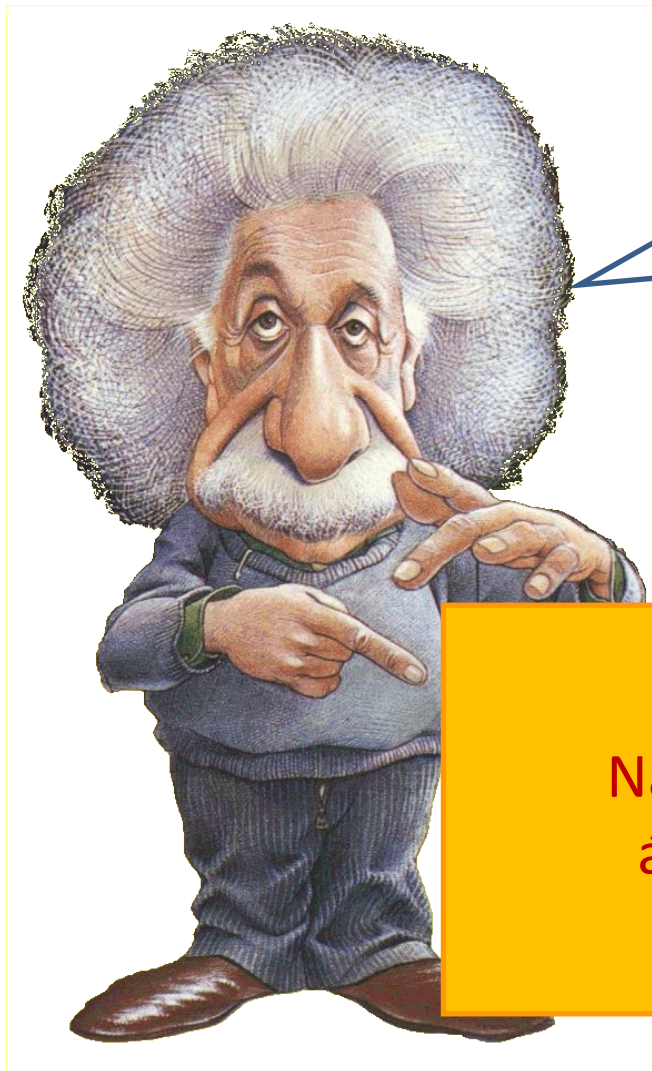
A velocidade da
luz é unha
barreira natural

E os corpos contráense ata quedar planos.

E velaquí a seguinte conclusión de Einstein:

Tomen nota!

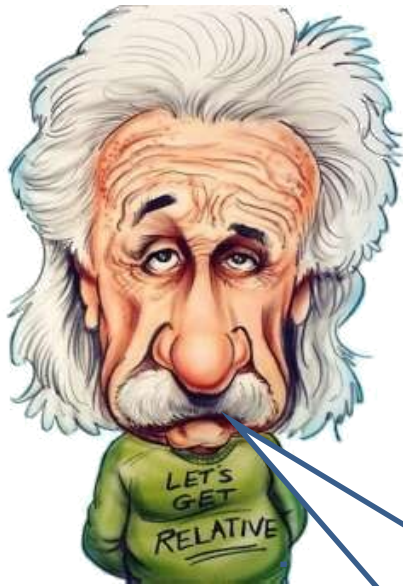
Nada nin ninguén pode viaxar á mesma velocidade da luz.

Límites no espazo-tempo

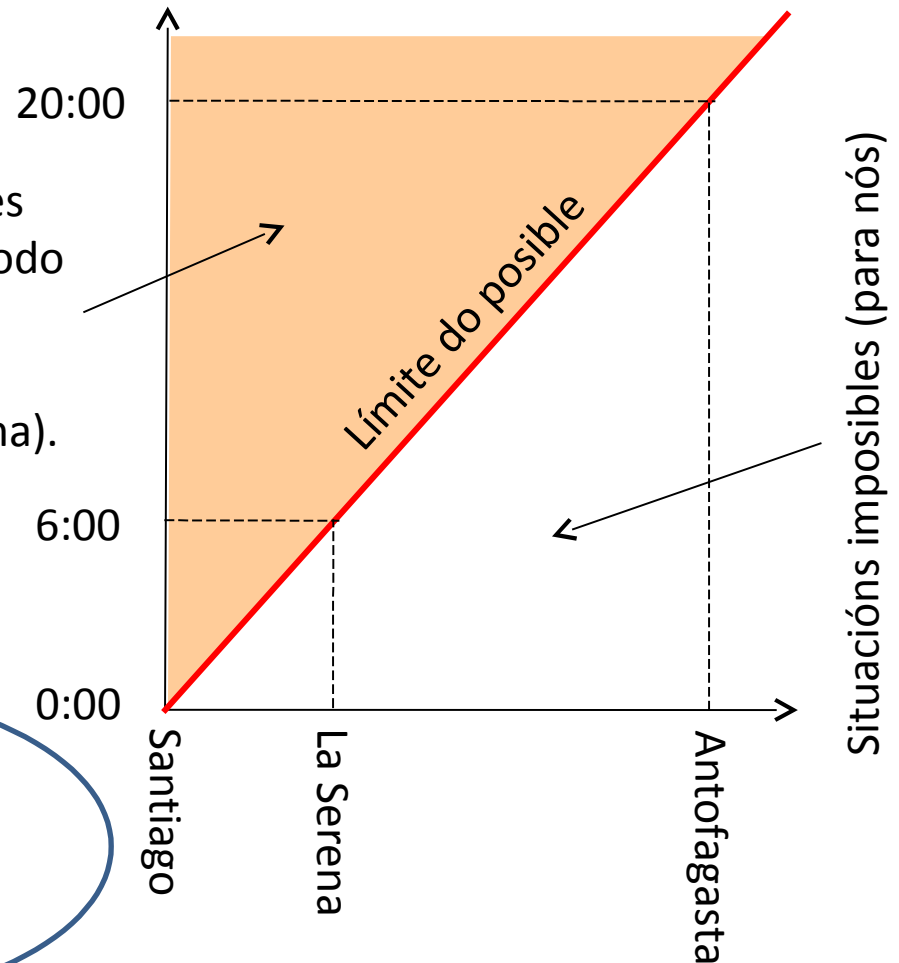

Se relacionamos nun gráfico o tempo e a distancia percorrida, obteremos unha área susceptible de alcanzar e unha área “fóra das nosas posibilidades”:

Situacións posibles (lugares ós que podo chegar sen sobrepasar a velocidade máxima).

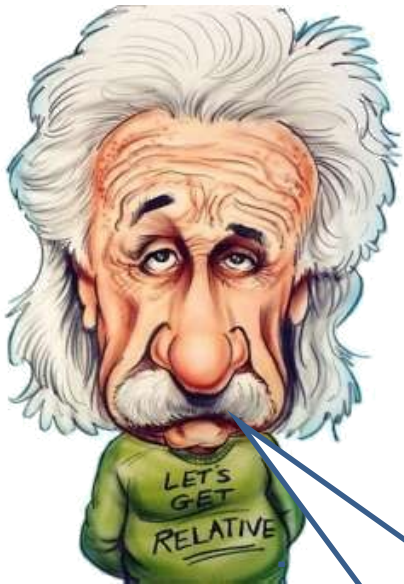
O diagrama espazo-tempo

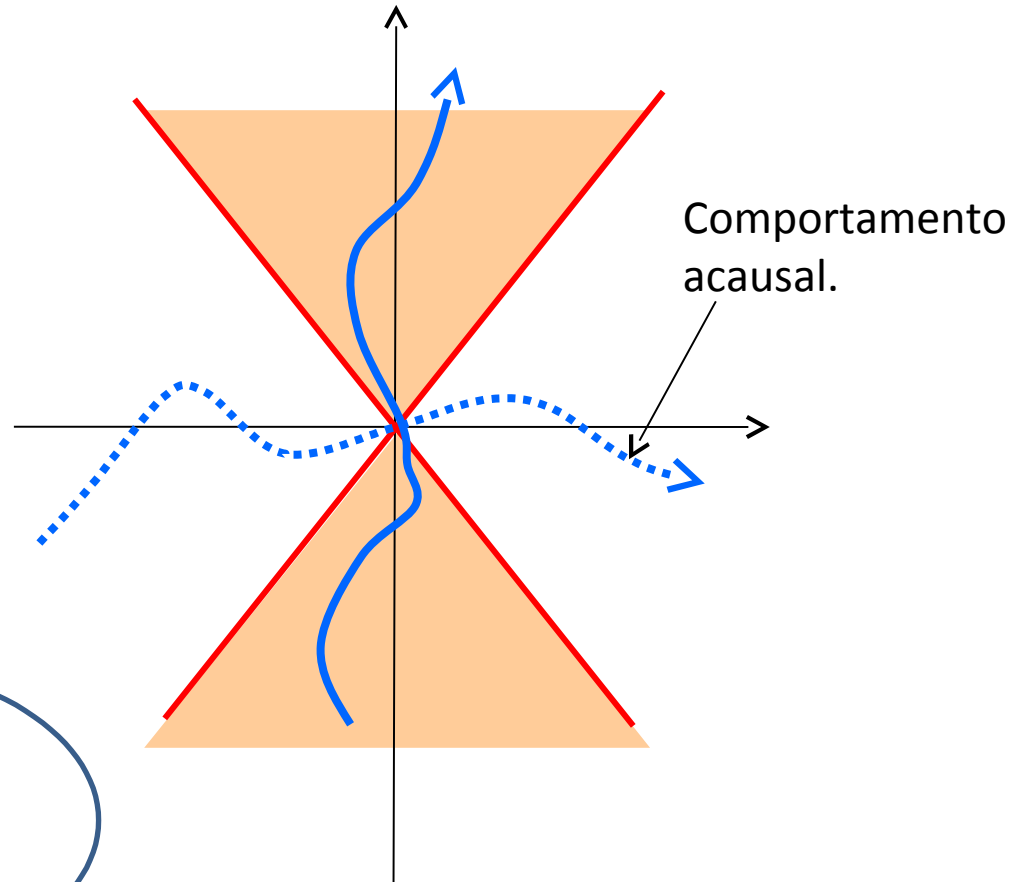
Límites no espazo-tempo

Nota: a teoría di que non é posible viaxar á velocidade da luz, pero non exclúe a posibilidade de que existan obxectos que viaxen a unha velocidade maior que a da luz.

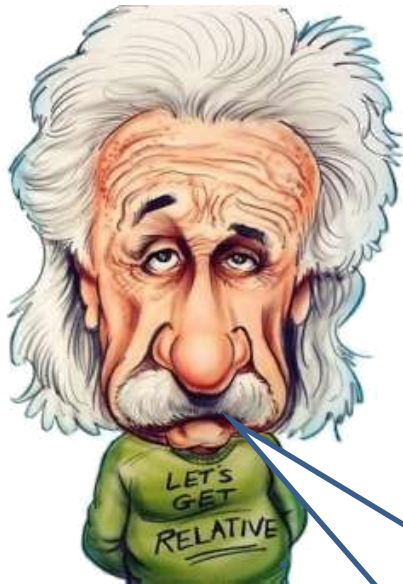
Mmm... os "taquións": non creo que existan.

Límites no espazo-tempo – en dúas dimensións

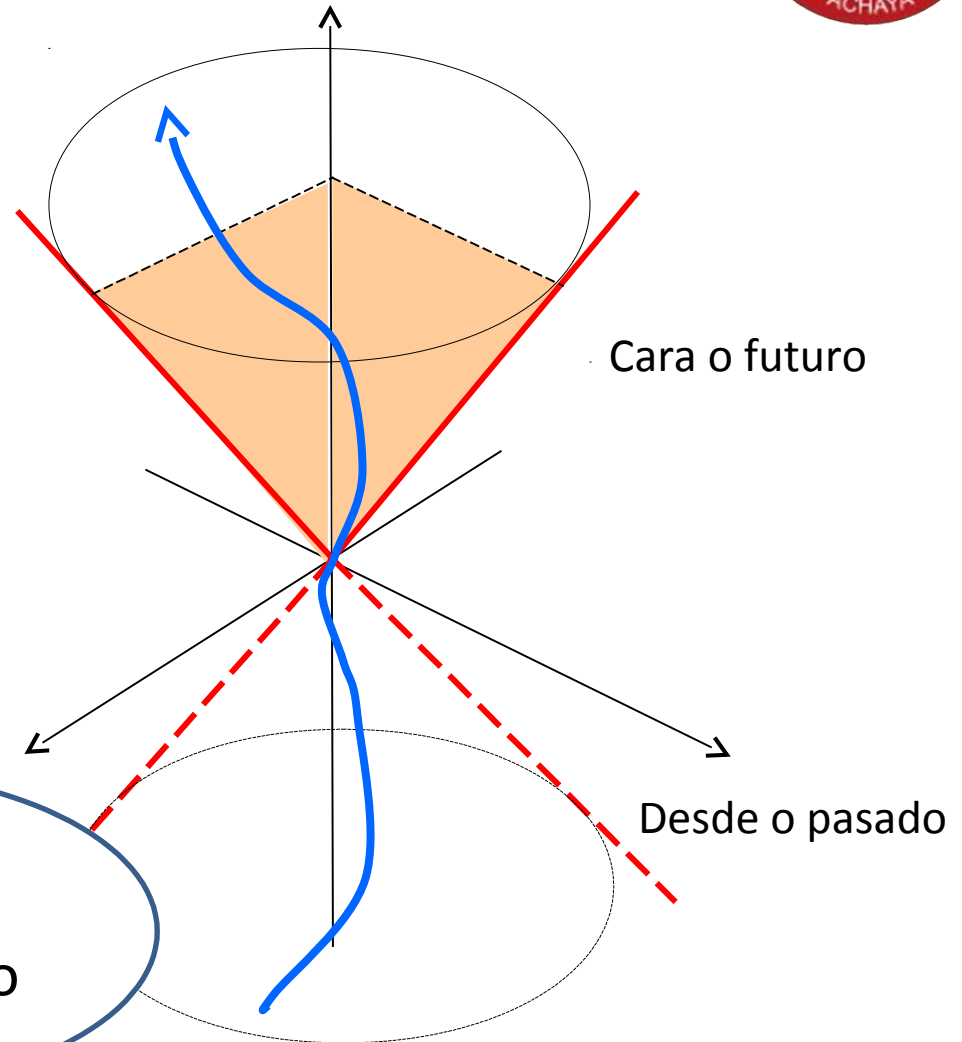

O límite do posible forma un cono nun espazo de dúas dimensións:

LET'S
GET
RELATIVE

O cono do
espazo-tempo

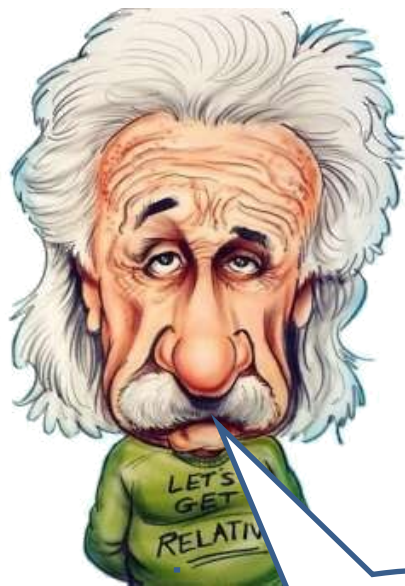

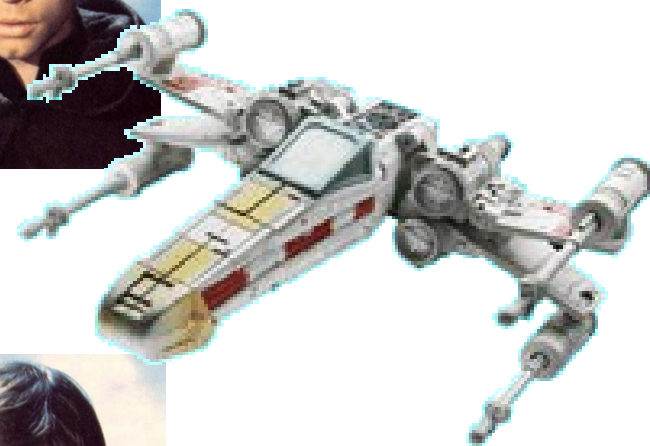
A paradoxa dos xemelgos

Na saga *Star Wars*, Luke e Leia Skywalker son xemelgos. Os personaxes destas películas viaxan en varias ocasións á velocidade da luz. Supoñamos que Luke fai unha viaxe deste tipo, mentres Leia permanece nunha estación espacial todo o tempo que dura a viaxe de Luke.

Como Luke viaxa, para el o tempo transcorre máis lentamente.

Mmm... Eu son pacifista!

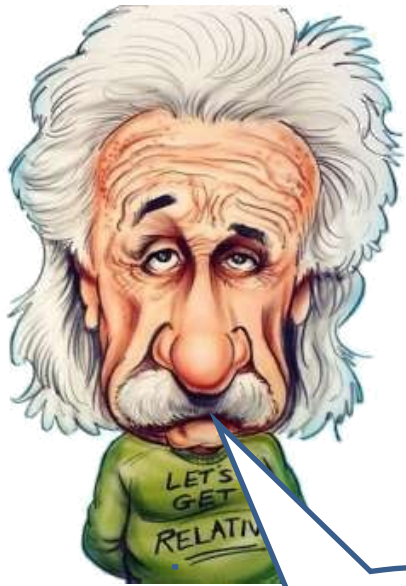

Cuando volva, Leia será unha anciá, mentres que el apenas será máis vello que cando partiu.

A paradoxa dos xemelgos

Como a Leia non lle gusta a idea de envellecer antes, alega que iso non vai pasar, pois todo se reduce á relatividade: ela pode afirmar que é a súa estación espacial a que se afastou da nave de Luke, para logo voltar onda el.

Eu sigo a ser pacifista!

Por iso Leia conclúe que é Luke o que vai envellecer.

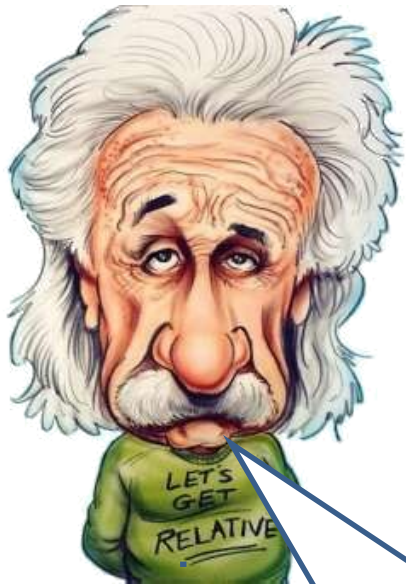

A paradoxa de los xemelgos

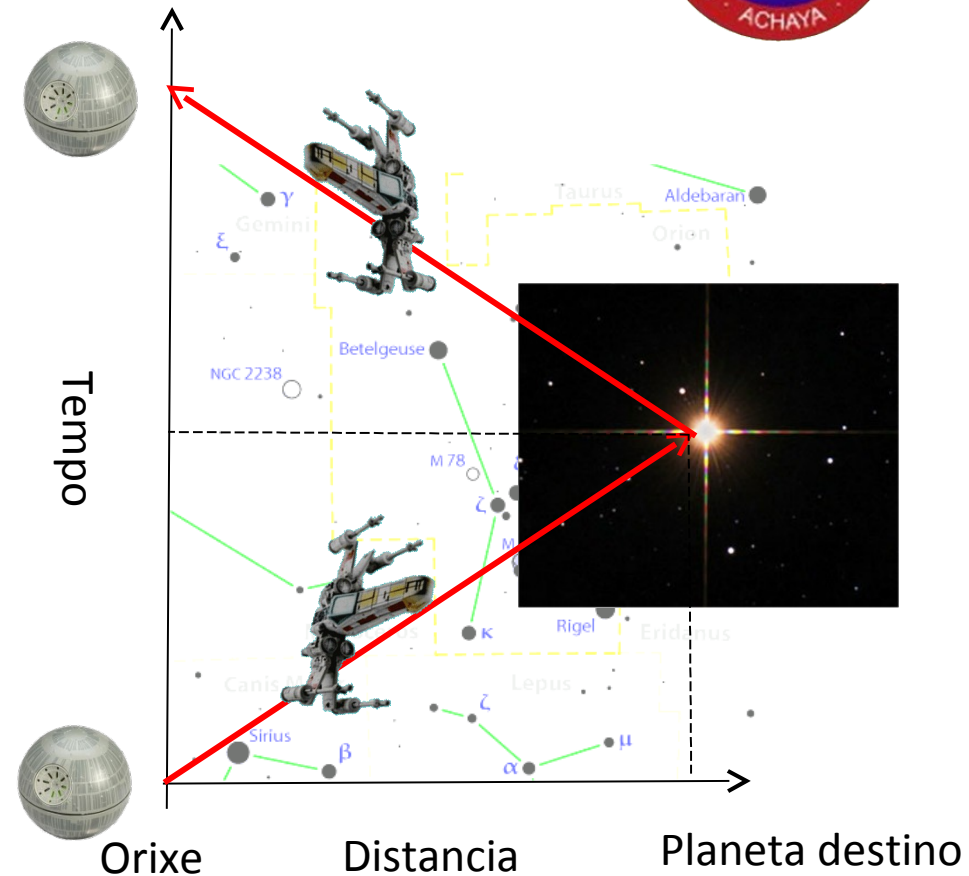

Quen ten a razón?

A clave está en que Luke debe frear e acelerar para volver ... co que se decatara de que é el o que vai e volve.

Vese moi ben no diagrama espazo-tempo!

Unha advertencia de Einstein:

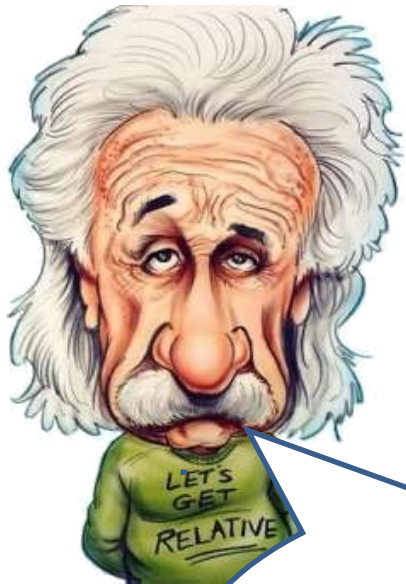
Tomen nota!

Coidado! Estamos a ver aínda a **Relatividade Especial**, que só vale para sistemas que non aceleran, ou sexa, viaxan a unha **velocidade constante**.

A conservación da aceleración

Que se conclúe se consideramos que se debe conservar a aceleración?

Mmm... isto é complicado.. coa dilatación do tempo a velocidade hase ver reducida

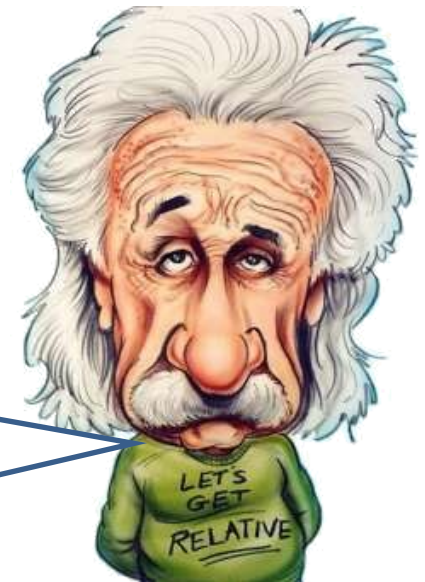
A conservación da aceleración

Debido á dilatación do tempo, a velocidade da pelota observada pola persoa no bordo da rúa redúcese.

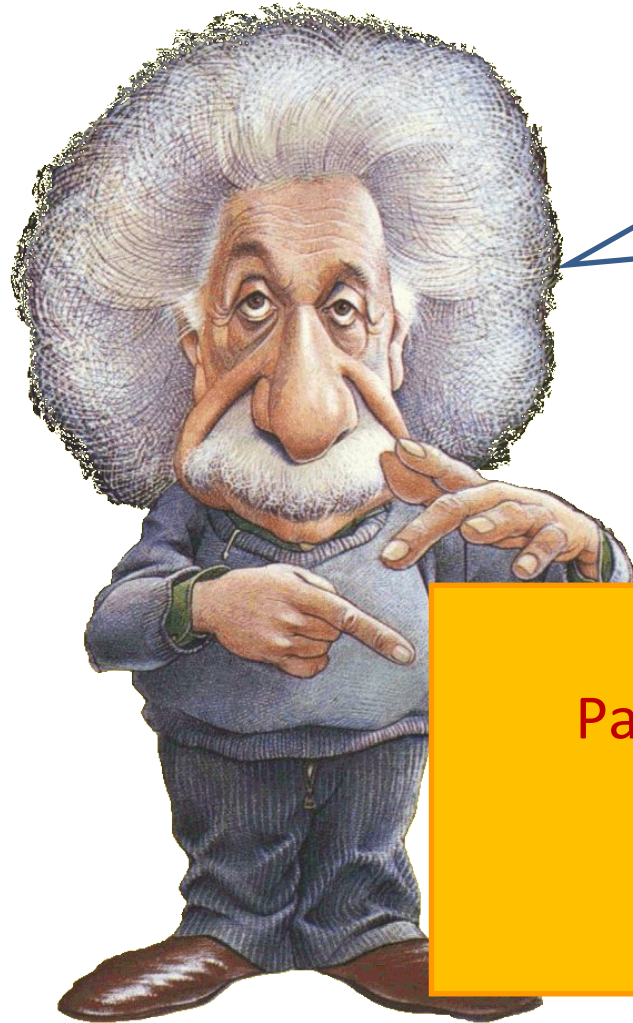
Para que a aceleración se conserve, a masa debería aumentar!!!

A masa dun corpo en movemento aumenta!

Outra conclusión de Einstein:

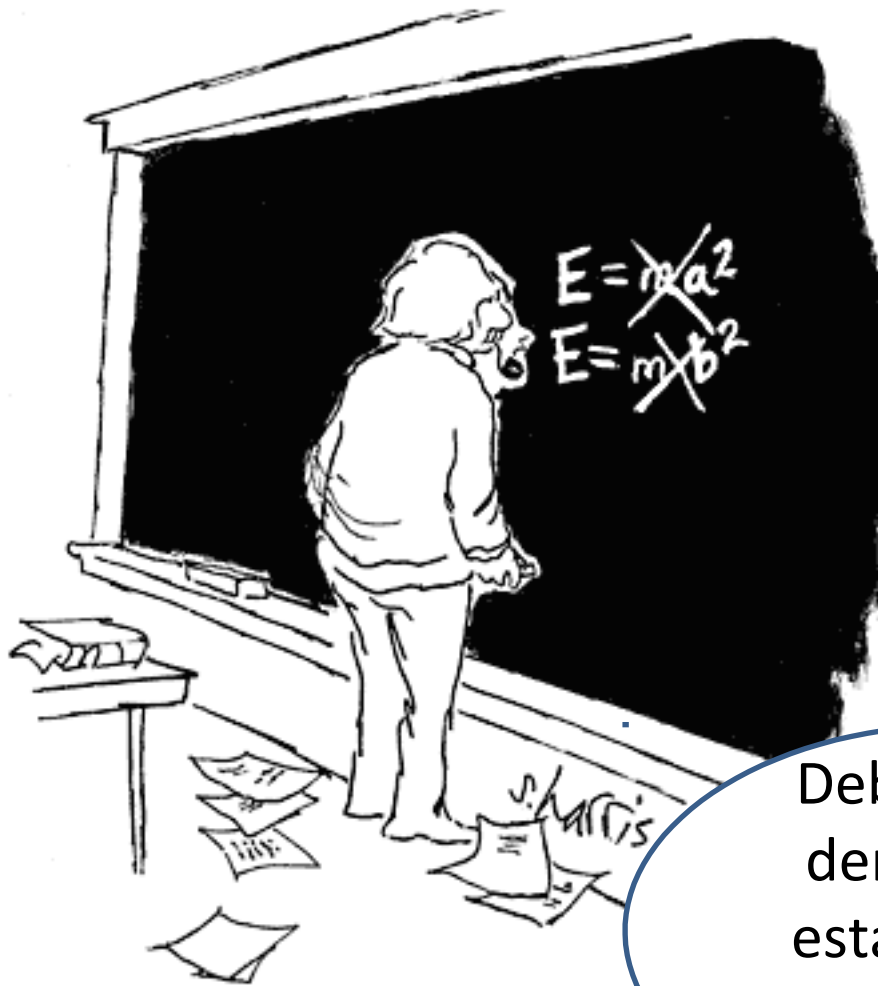

Tomen nota!

$$m = \gamma m_0$$

$$\gamma = \frac{1}{\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}}$$

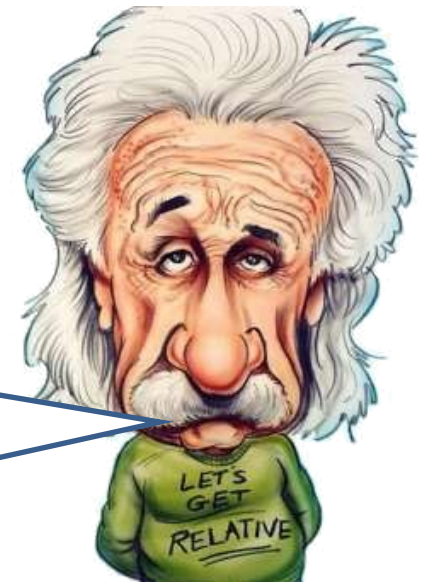
Para o observador en repouso,
a masa dun obxecto en
movemento aumenta.

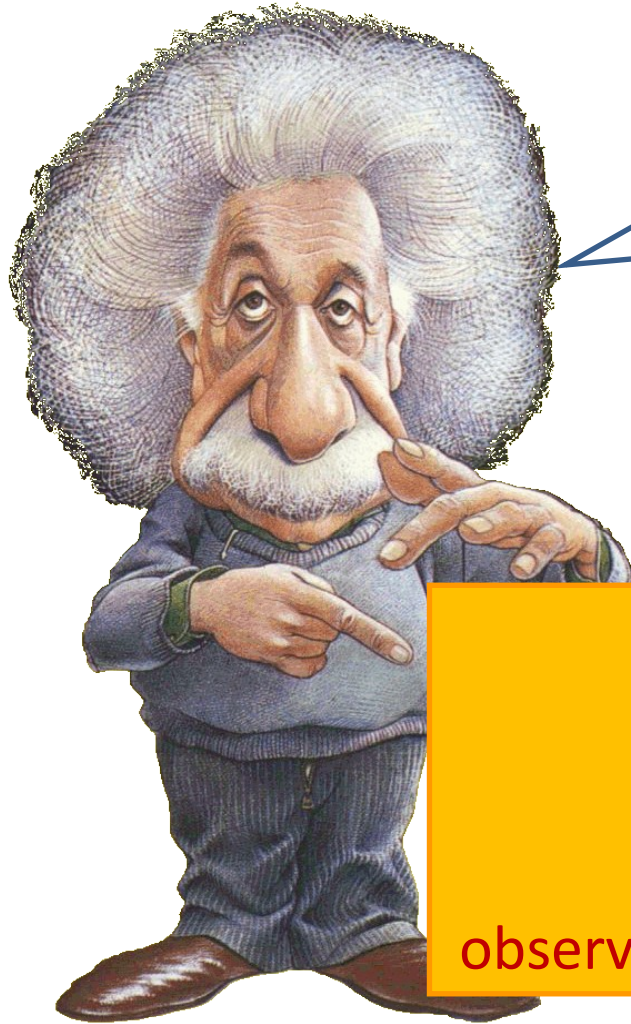
E así, a necesidade da conservación da enerxía leva á famosa fórmula:

$$E = mc^2$$

Debín cobrar dereitos por esta fórmula: agora sería millonario.

Outra conclusión de Einstein:

Tomen nota!

$$E = mc^2$$
$$= \gamma m_0 c^2$$

$$\gamma = \frac{1}{\sqrt{1 - \frac{v^2}{c^2}}}$$

Na fórmula
 $E = mc^2$
m é a masa do obxecto
no sistema en movemento
observada desde o sistema en repouso.

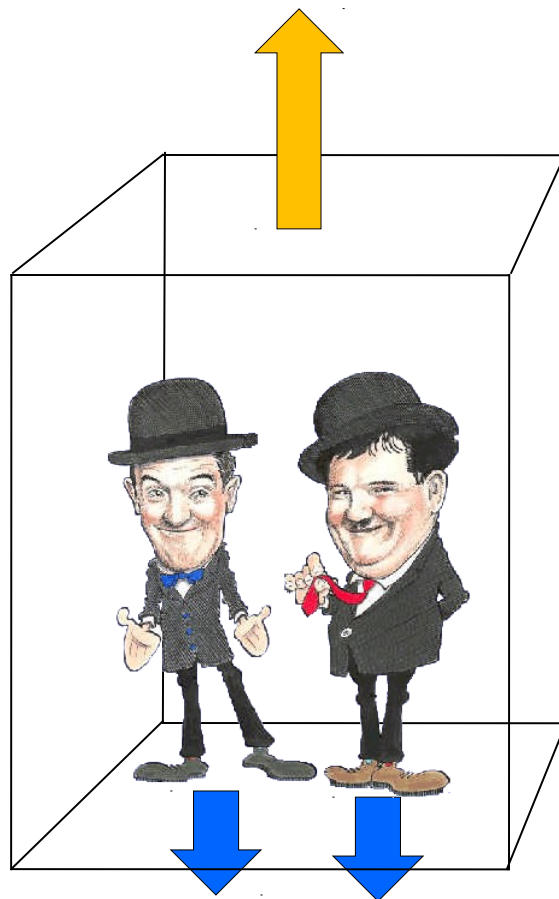
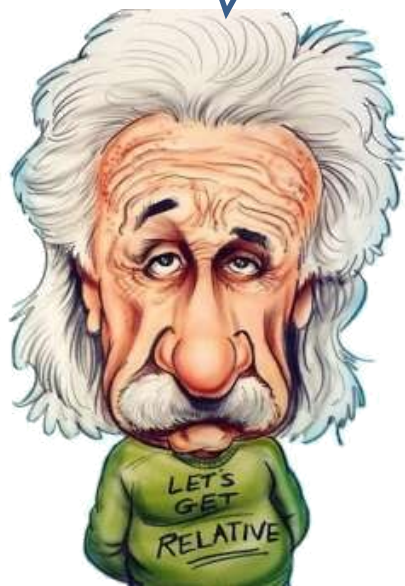

O Gedankenexperiment do ascensor

Vaiamos agora ó caso no que a aceleración non é igual a cero. Entramos agora no que se denomina Relatividade Xeral.

Isto ponse interesante

Subamos nun ascensor

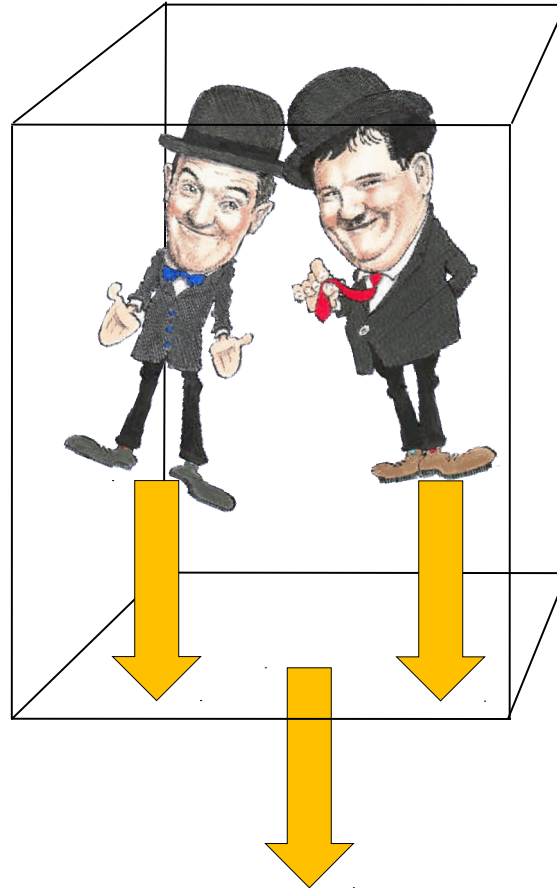
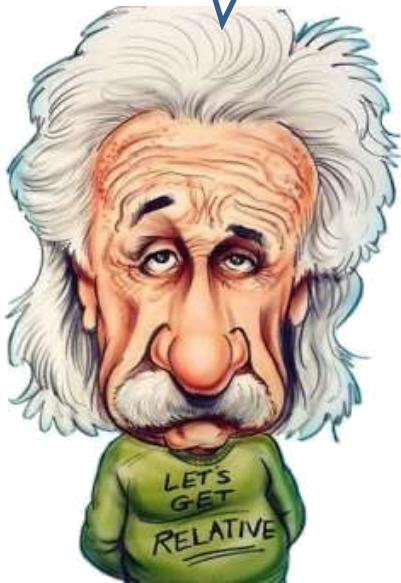
Ó subir, os nosos amigos experimentan a atracción terrestre e a tracción do ascensor.

O Gedankenexperiment do ascensor

Se caese o ascensor ... tanto o Gordo como o Fraco caerían do mesmo xeito.

Isto é curioso: non depende da masa!

Subamos nun ascensor

A razón é que as masas inerciais e gravitacionais son iguais.

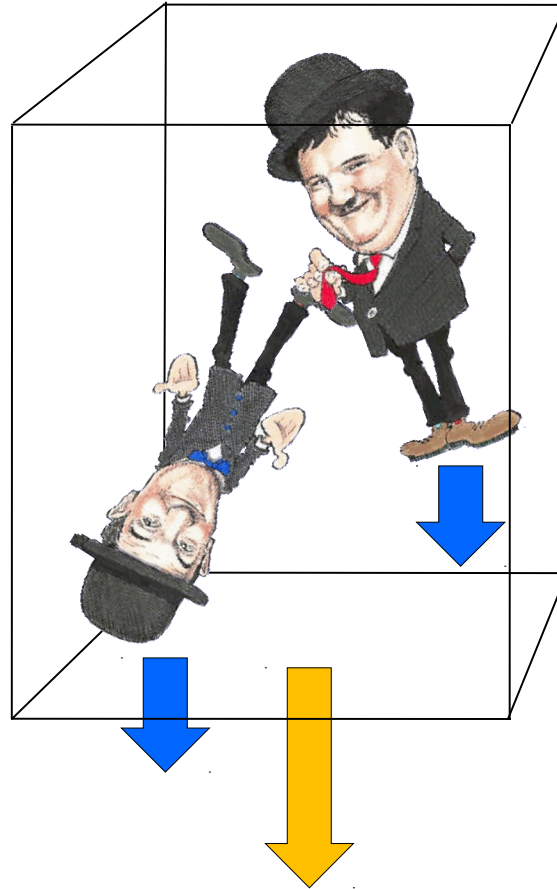
É o Principio de Equivalencia de Newton.

O Gedankenexperiment do ascensor

Ó caer o ascensor ...

Ou sexa: ó caer, para eles é como se non houbera gravidade!

Subamos nun ascensor

...os nosos amigos teñen a sensación de que non hai gravidade.

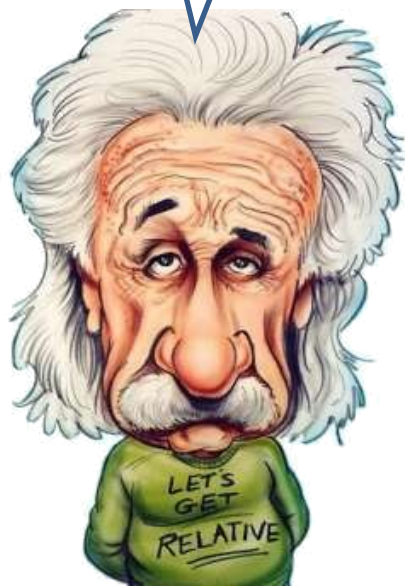

O Gedankenexperiment do ascensor

Se os motores funcionan ...

Vexamos
esta nova
situación

Voemos cun foguete

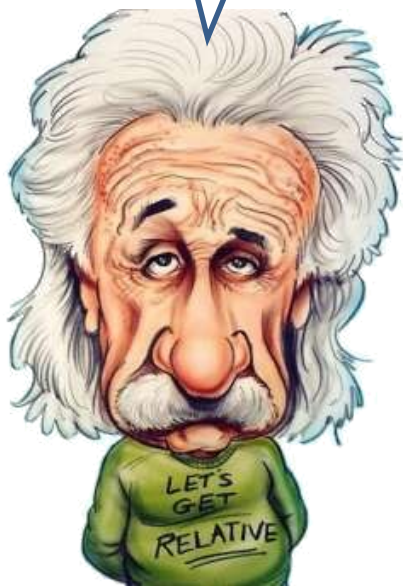
... os nosos amigos
experimentan a tracción
do foguete como
se fose a gravidade.

O Gedankenexperiment do ascensor

Detense o foguete no espazo ...

Ou sexa: as
situacións
son
idénticas!

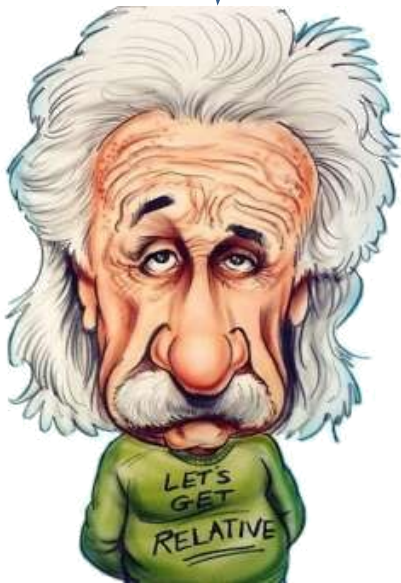
Voemos cun foguete

... e os nosos amigos
experimentan a falta de
gravidade.

O Gedankenexperiment do ascensor

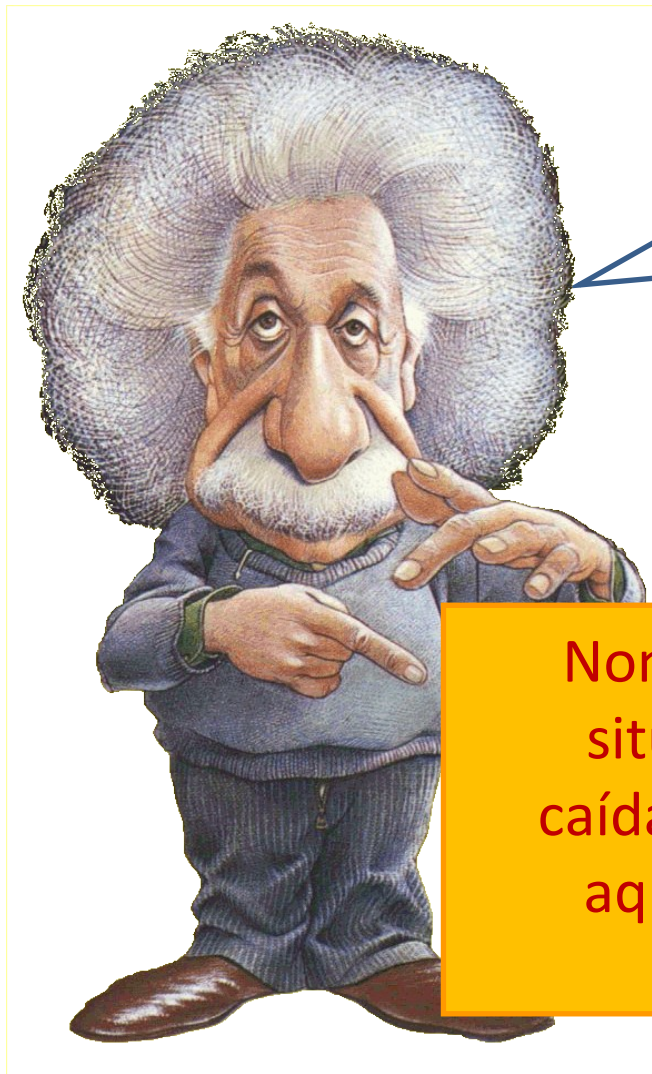

Esta é a
esencia da
Relatividade
Xeral

A caída libre nun campo gravitacional compórtase igual
que no espazo, onde non hai gravidade.

Unha nova conclusión de Einstein:

Tomen nota!

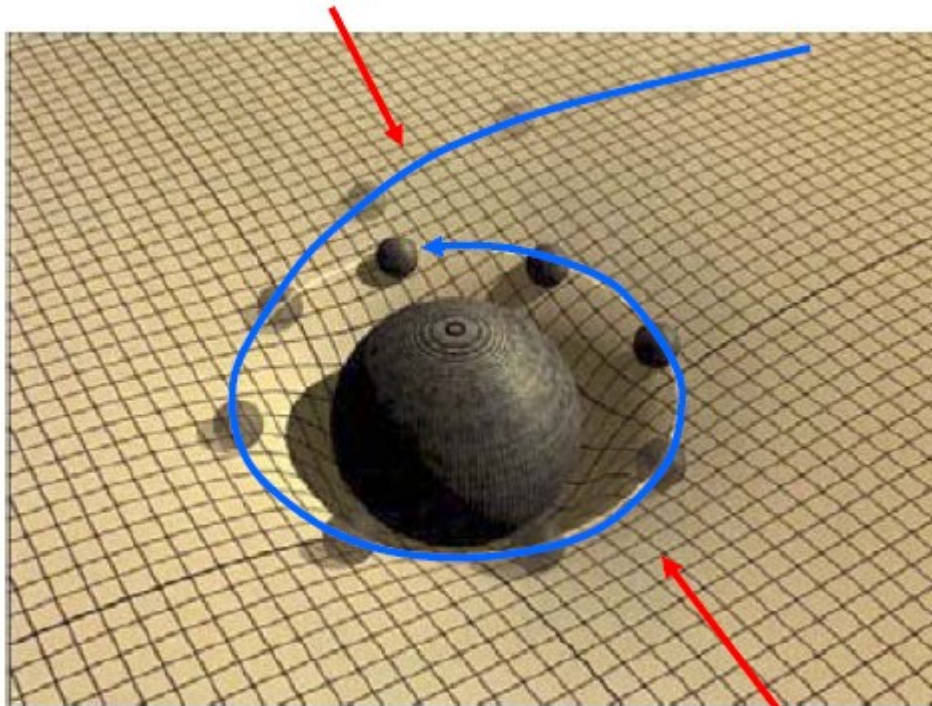
Non podemos diferenciar entre a situación na que nos atopamos en caída libre nun campo gravitacional, e aquela na que estamos no espazo, libre de gravidade.

Implicacións da teoría sobre a concepción do espazo

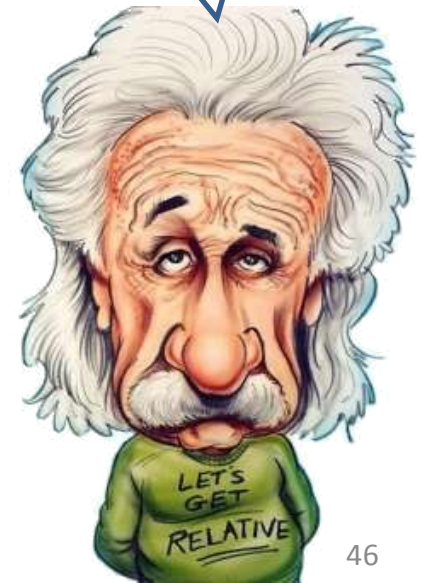

Einstein chegou á conclusión de que, para que as súas hipóteses fosen correctas, precisaba concebir un espazo curvado, e non plano, tal como se definía na Física clásica.

Espazo curvado

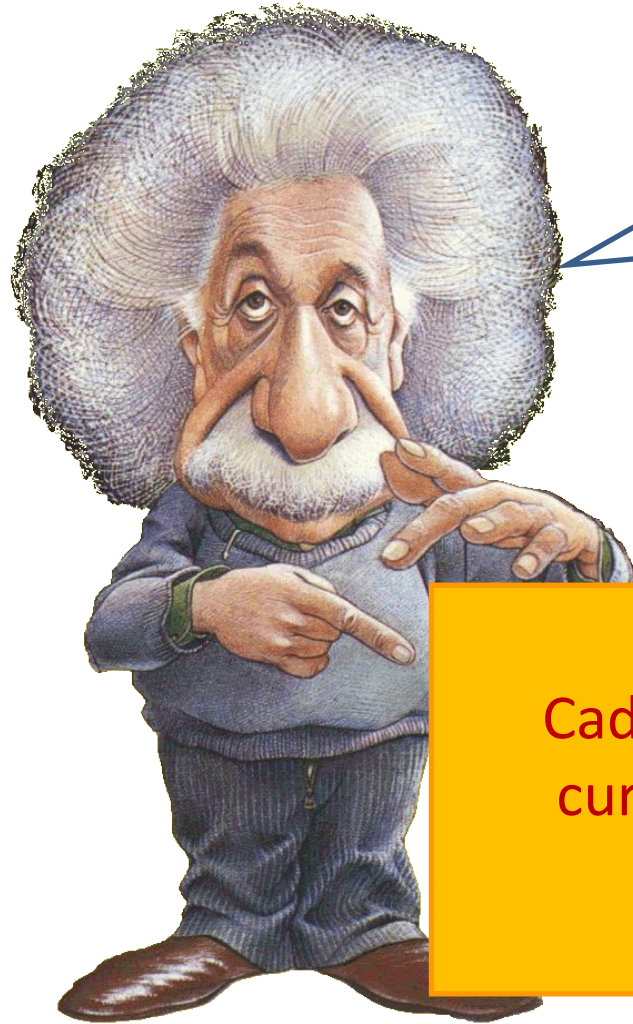
Cómpre
traballar cun
espazo
curvado

A Ecuación de Einstein

A clave da Relatividade Xeral de Einstein:

Tomen nota!

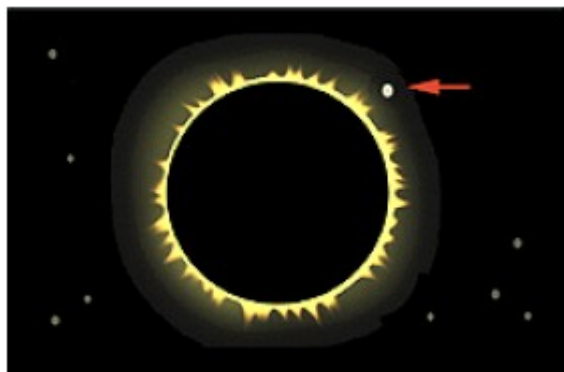
$$G_{\mu\nu} = \frac{8\pi G}{c^4} T_{\mu\nu}$$

Curvatura do espazo

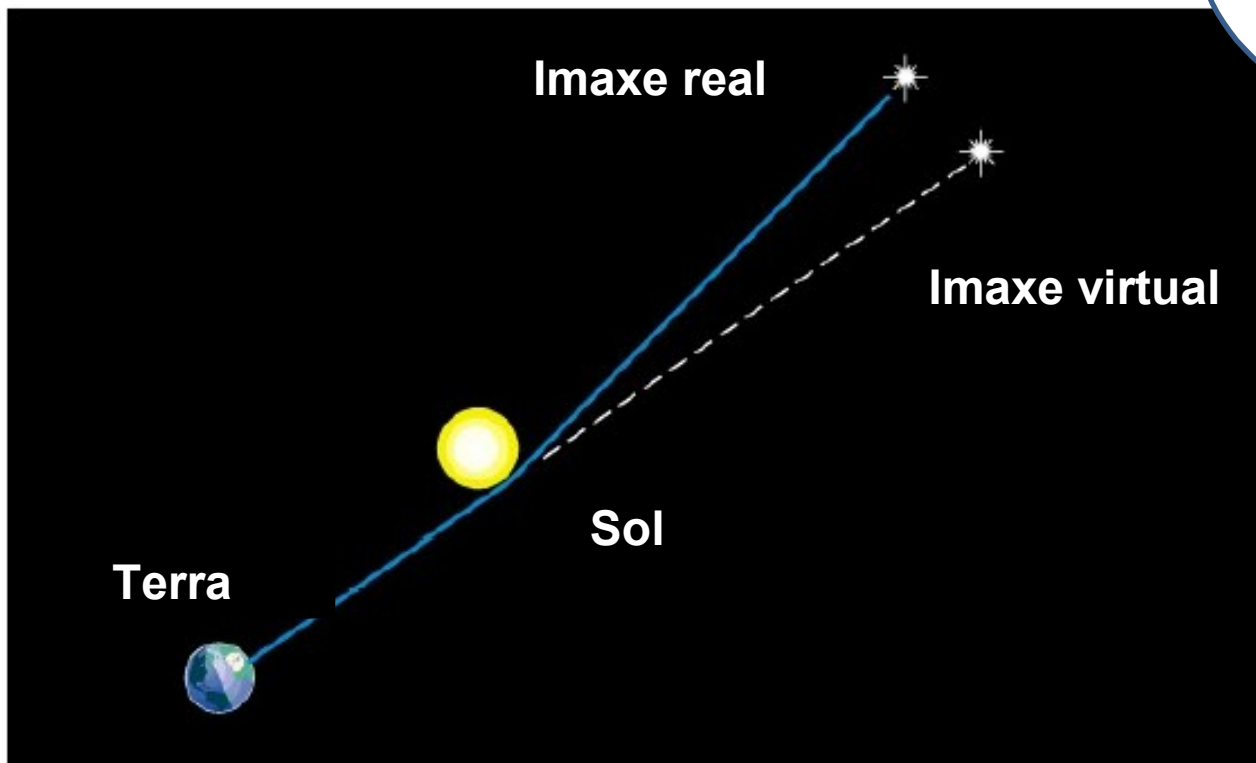
Distribución da masa

Cada obxecto dille ó espazo como curvarse, e o espazo curvado dille ó obxecto como moverse.

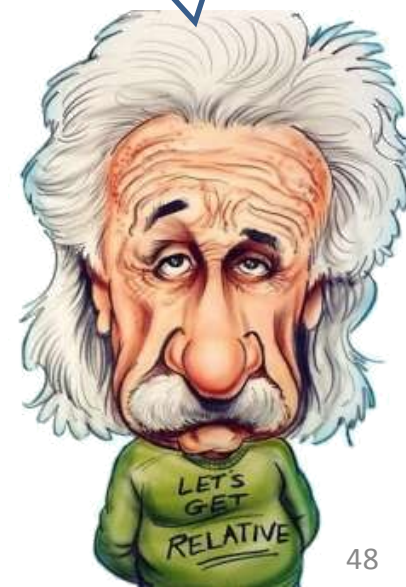
A luz no espazo curvado

Estrela visible
(posición detrás do
Sol – observado durante
Unha eclipse solar).

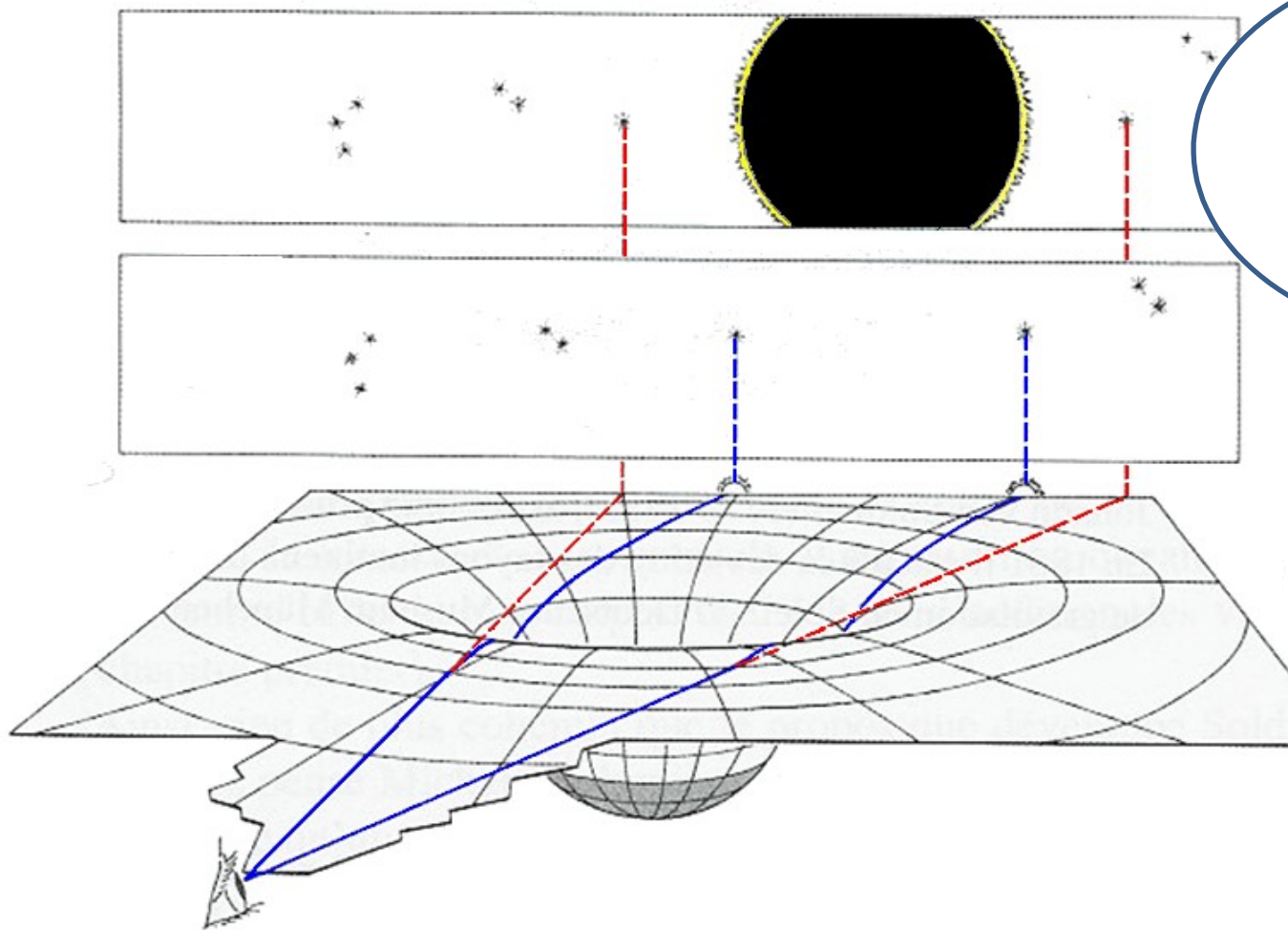
A curvatura
actúa tamén
sobre a luz,
que non posúe
masa

Posición visible

Posición real

O Sol actúa como unha “lupa gravitacional”

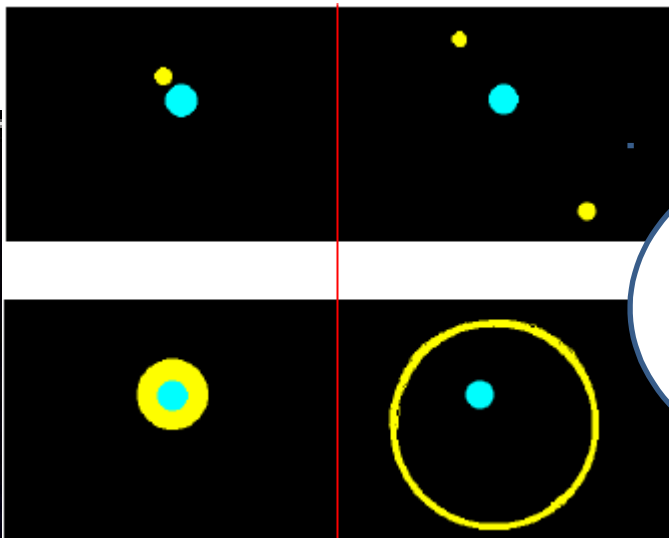

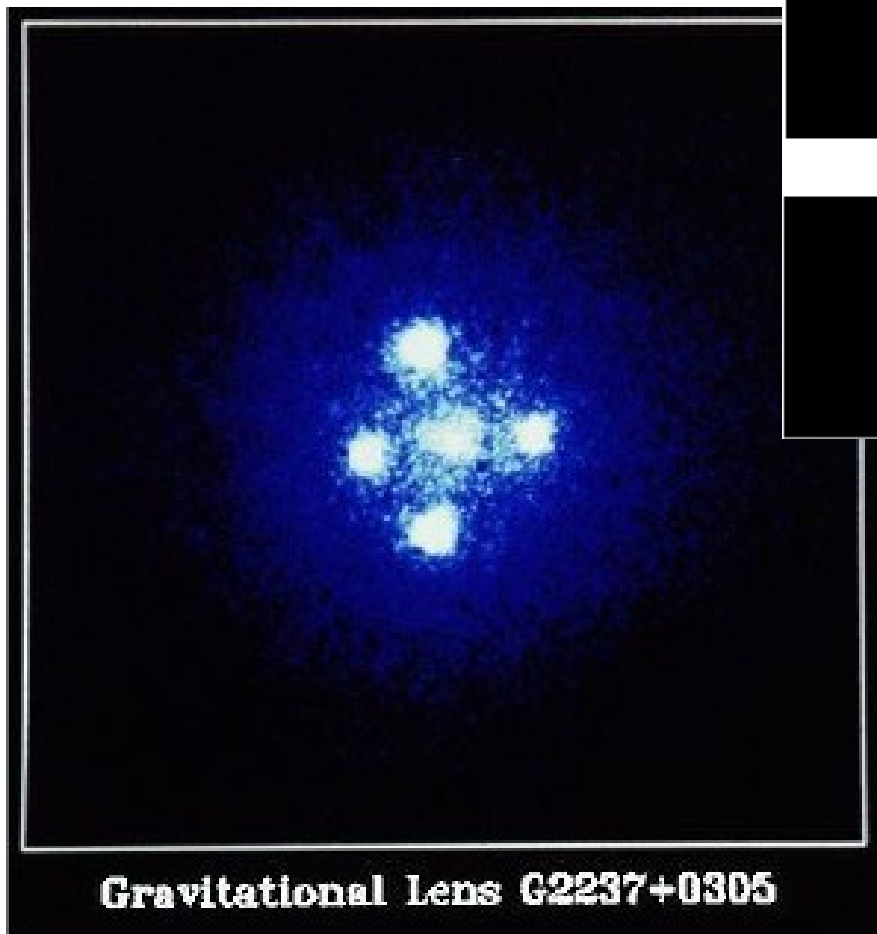
A luz no espazo curvado

sen Gravitación   con Gravitación

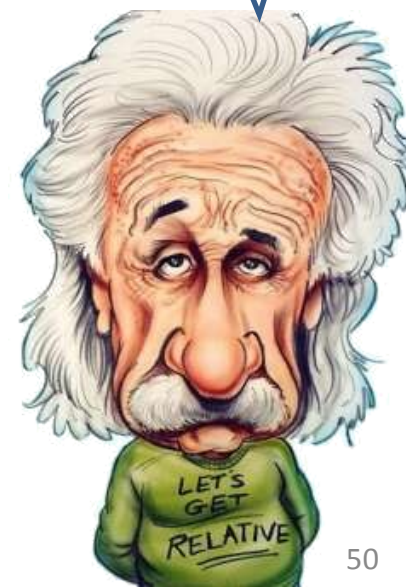

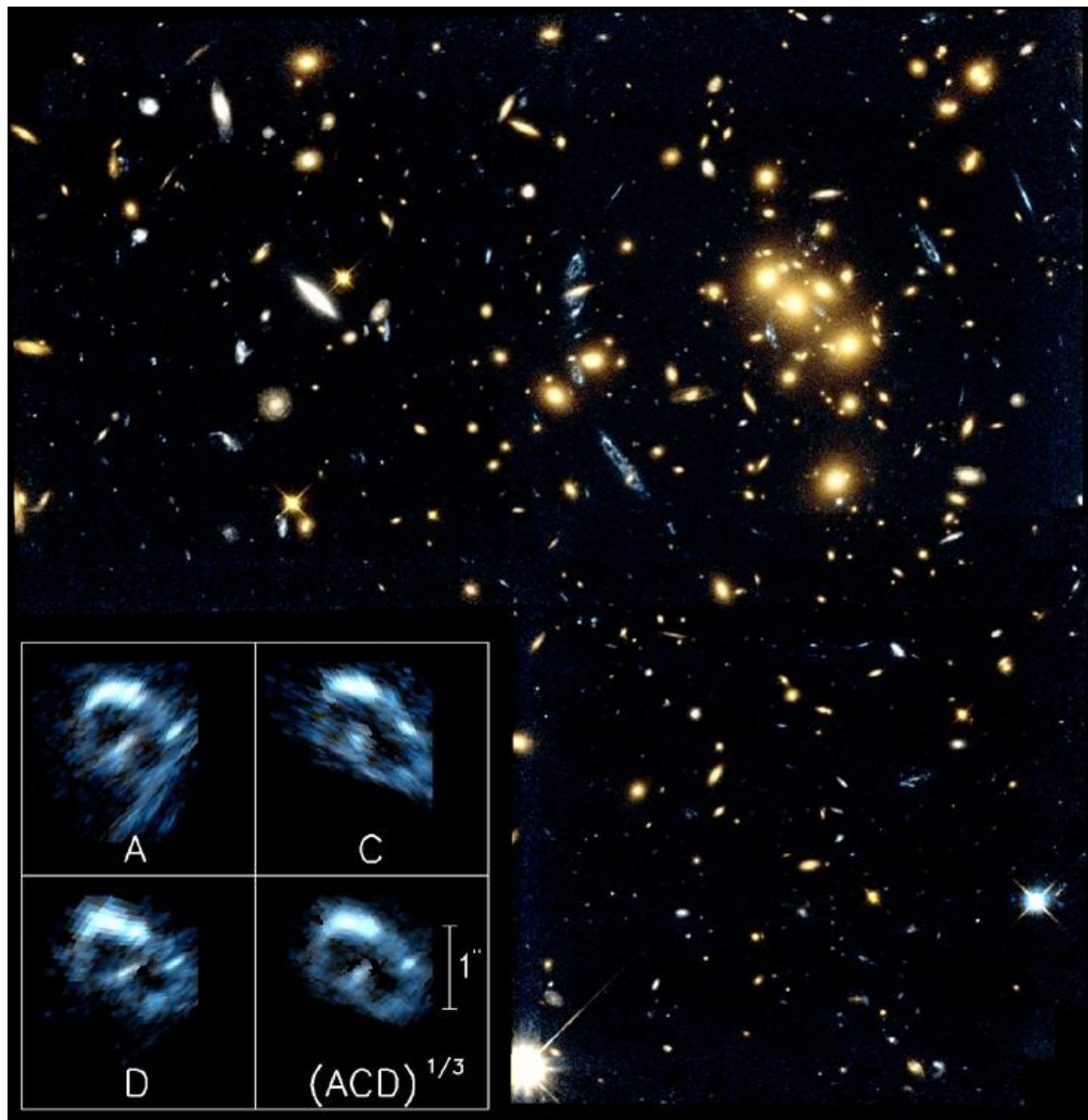
Isto
pódese
verificar

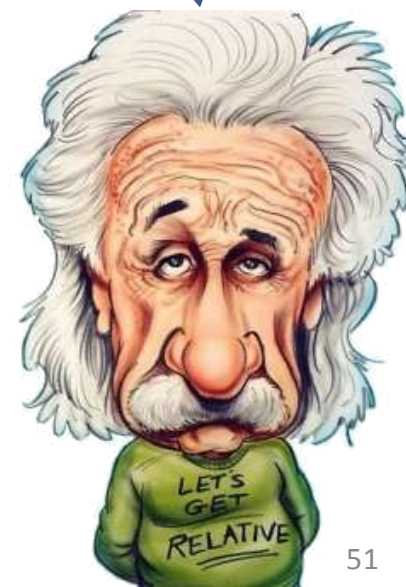
Gravitational Lens G2237+0305

“Cruzamentos de Einstein” (dúas estrelas)

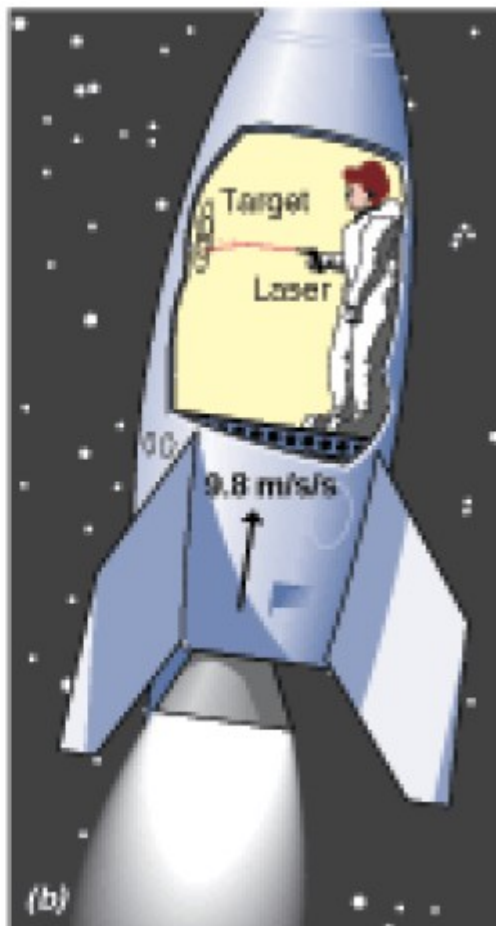
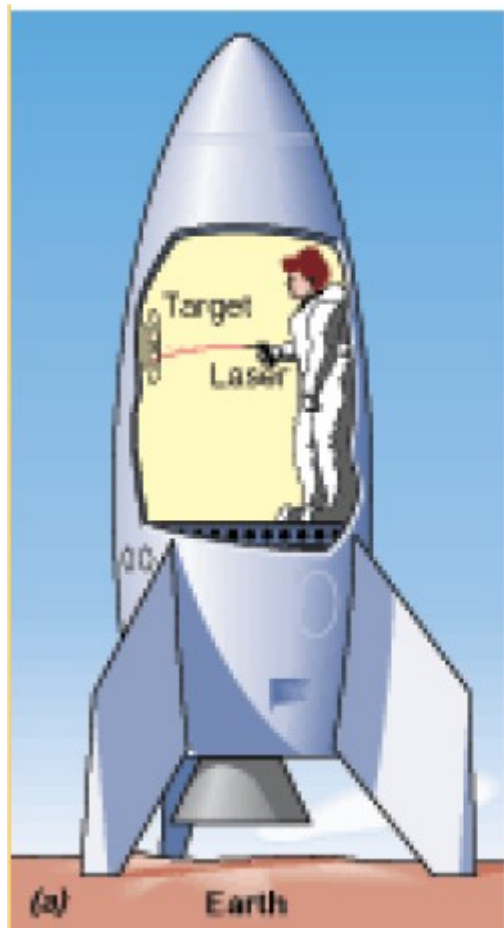
Algunhas
galaxias que
vemos son só
“espellismos”

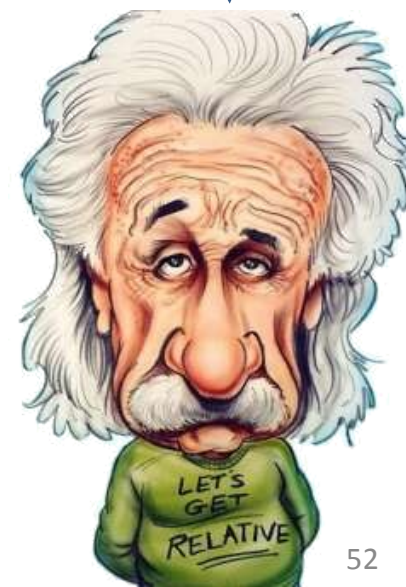
A equivalente nun sistema non gravitacional

A luz desvíase, xa pola curvatura, xa pola aceleración do sistema desde o que se lle observa.

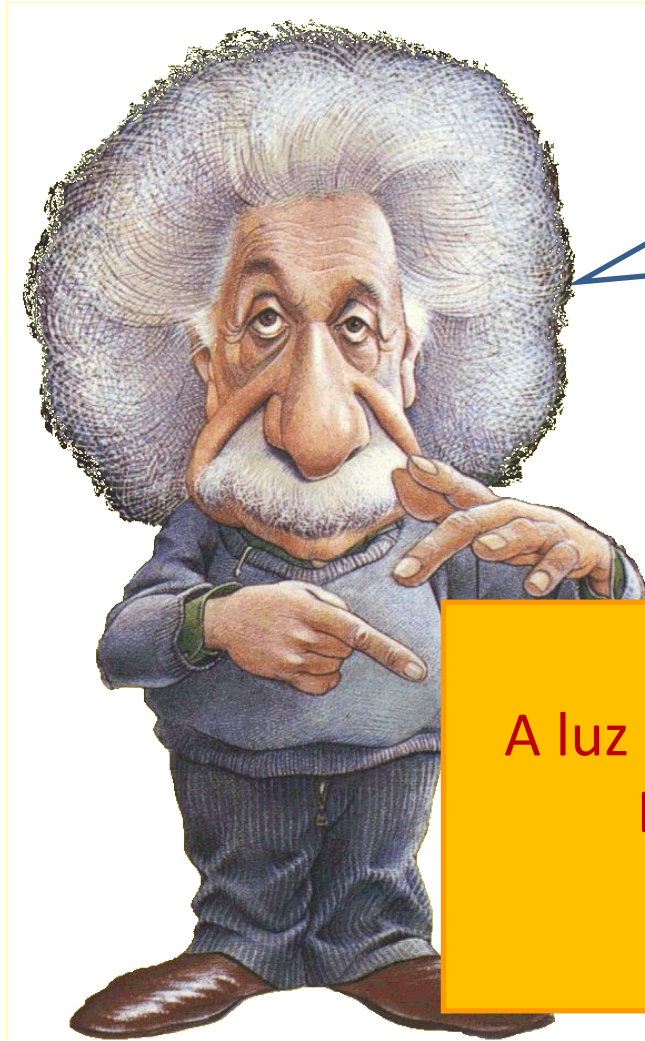

Aínda que
sorprenda!

E Einstein conclúe respecto da luz:

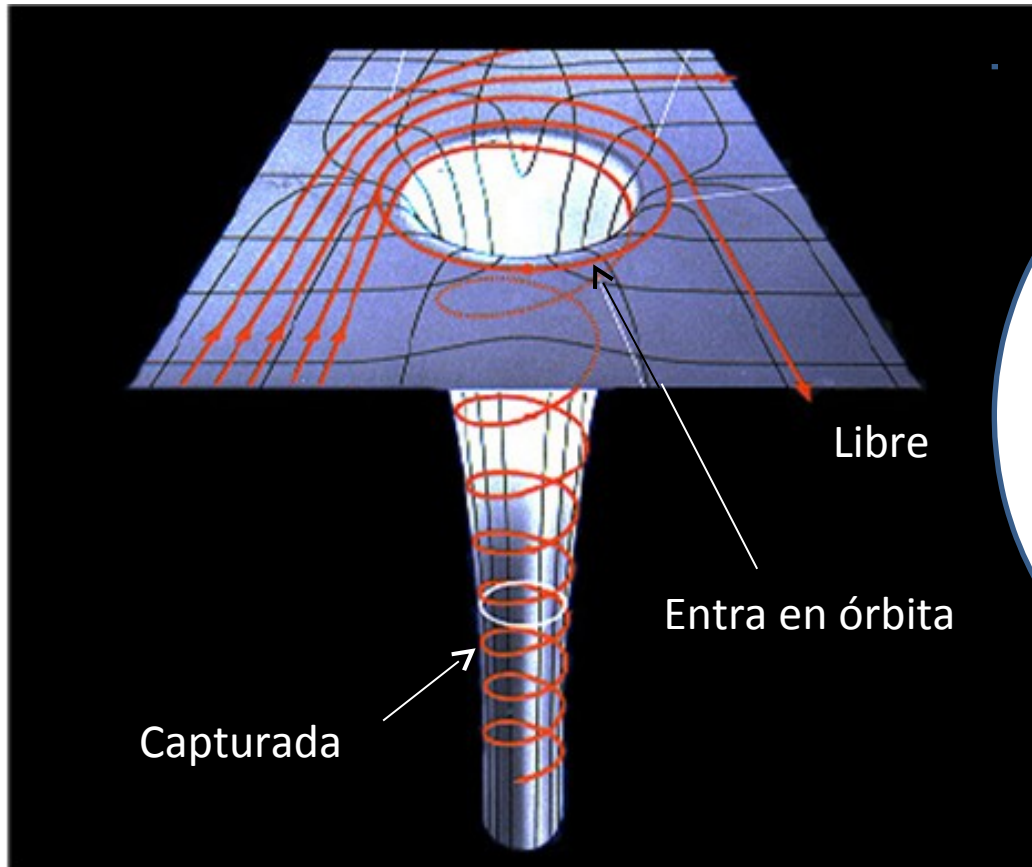

Tomen nota!

A luz é desviada polo espazo curvado.
De igual forma é desviada nun
sistema acelerado.

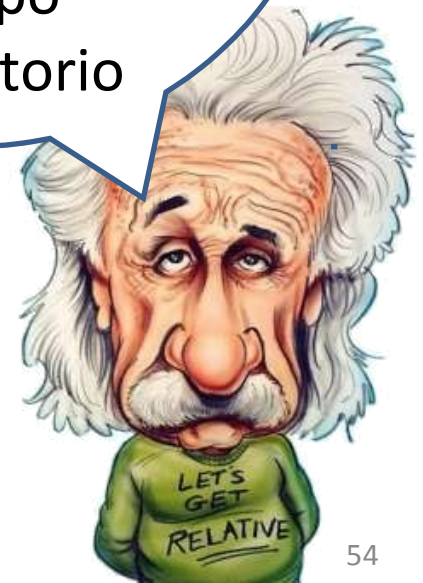

A Métrica ou Solución de Schwarzschild

Esta métrica (solución) presenta un caso límite no que nada pode escapar do campo gravitatorio

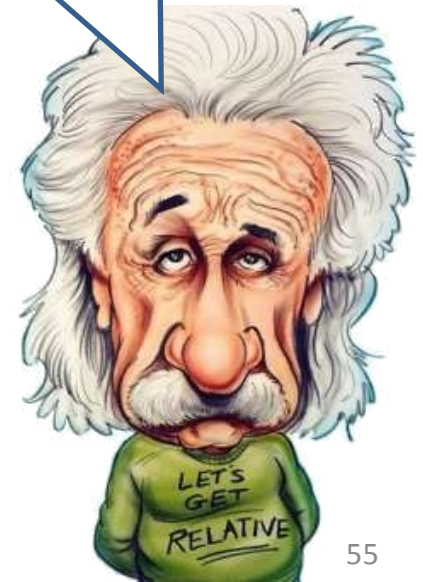
Karl Schwarzschild deu en 1916 unha solución exacta das ecuacións do campo gravitatorio de Einstein. Esa solución describe o campo gravitatorio xerado por unha estrela ou outra masa esférica.

A Métrica ou Solución de Schwarzschild

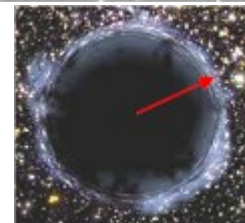
Se a densidade da masa que xera o campo gravitatorio é suficientemente grande, fórmase unha singularidade espazo temporal que chamamos “furado negro”

Nota: Lente gravitacional no bordo do chamado “horizonte visible”

$$r_s = \frac{2Gm}{c^2},$$

Radio de Schwarzschild

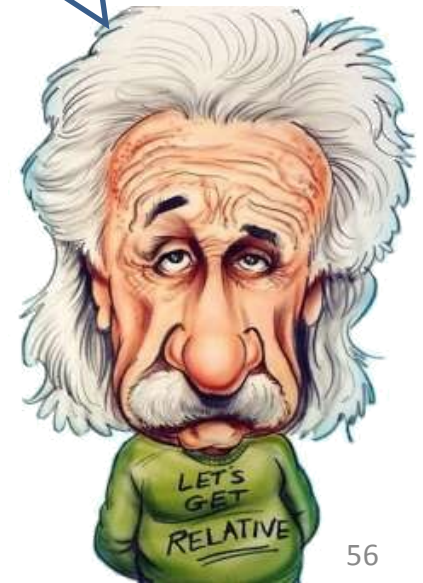
A Métrica ou Solución de Schwarzschild

Como de alta debe ser a densidade?

A nosa Terra
tería que ser
como unha
boliña

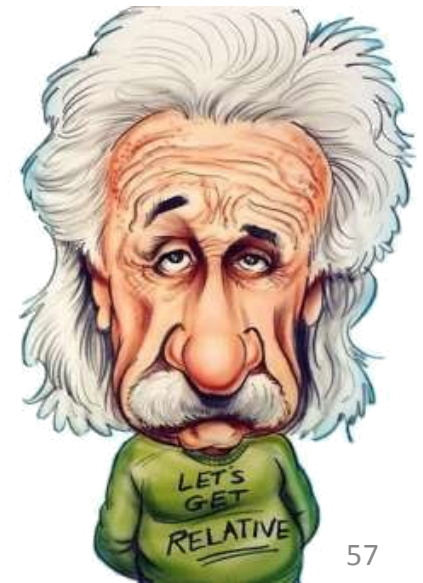

A Métrica ou Solución de Schwarzschild

Poderíamos viajar a un furado negro?

Non soportaríamos
o gradiente
gravitatorio (a
“espaguetización”)

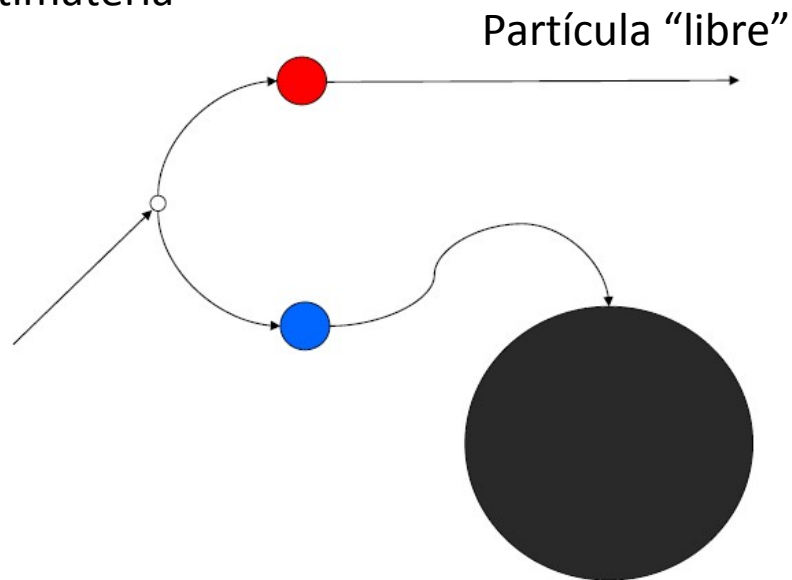
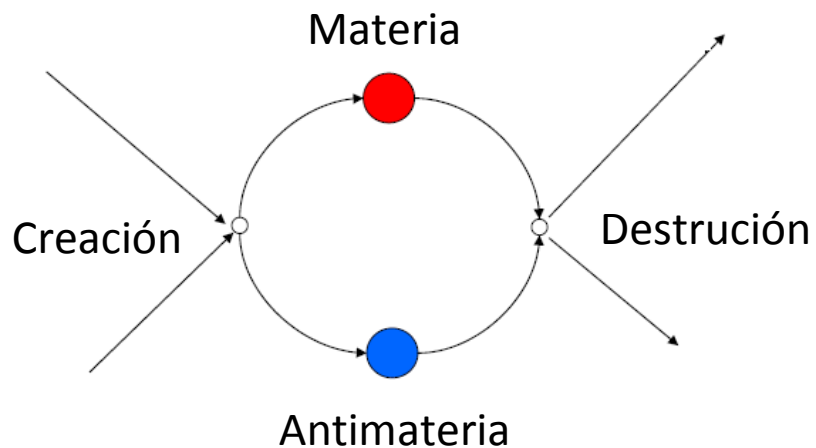
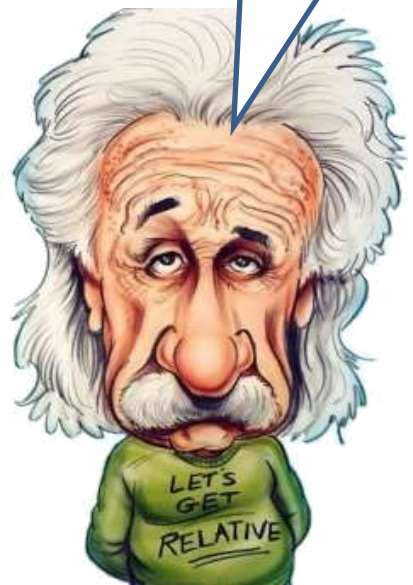

É totalmente negro?

Non debería existir a chamada "radiación de Hawking"

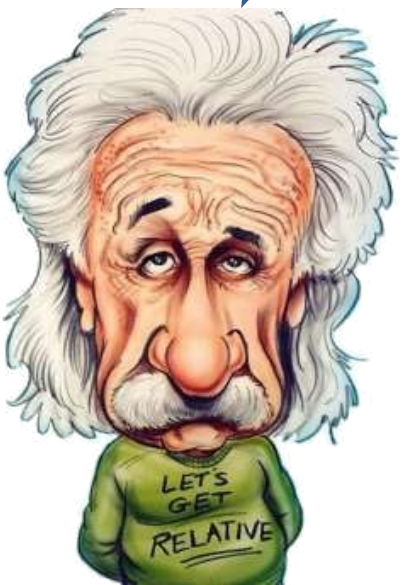
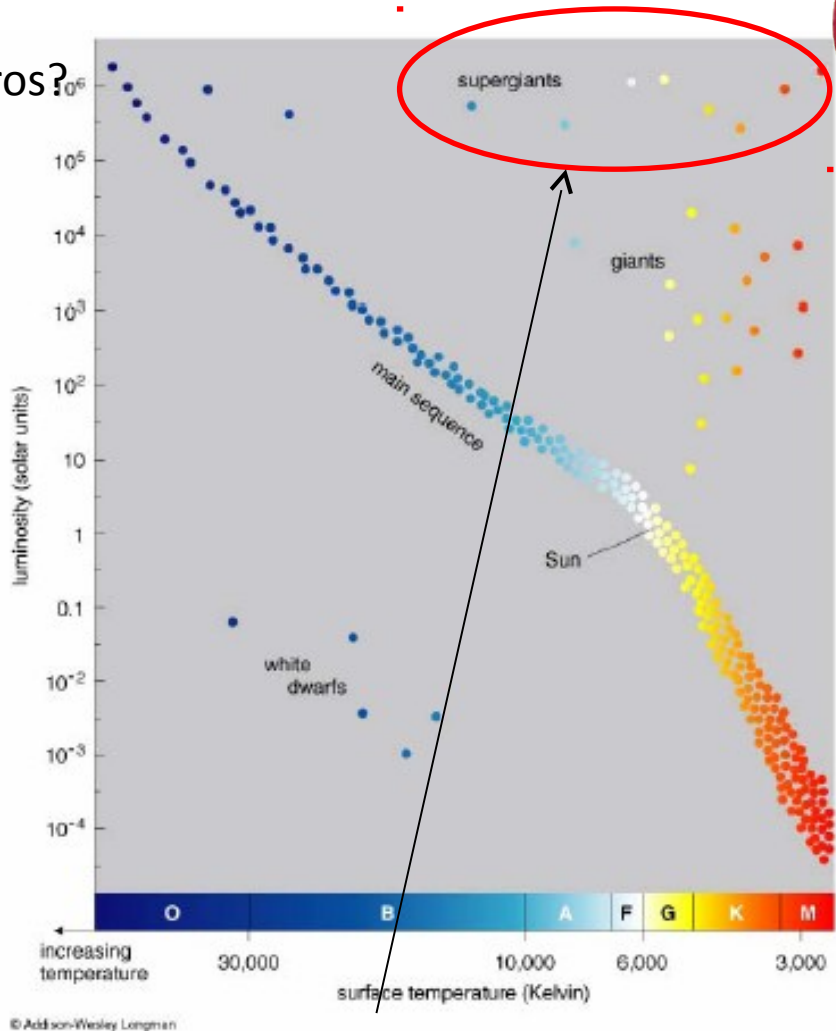

Existen realmente os furados negros?

Observáronse varios nos últimos anos

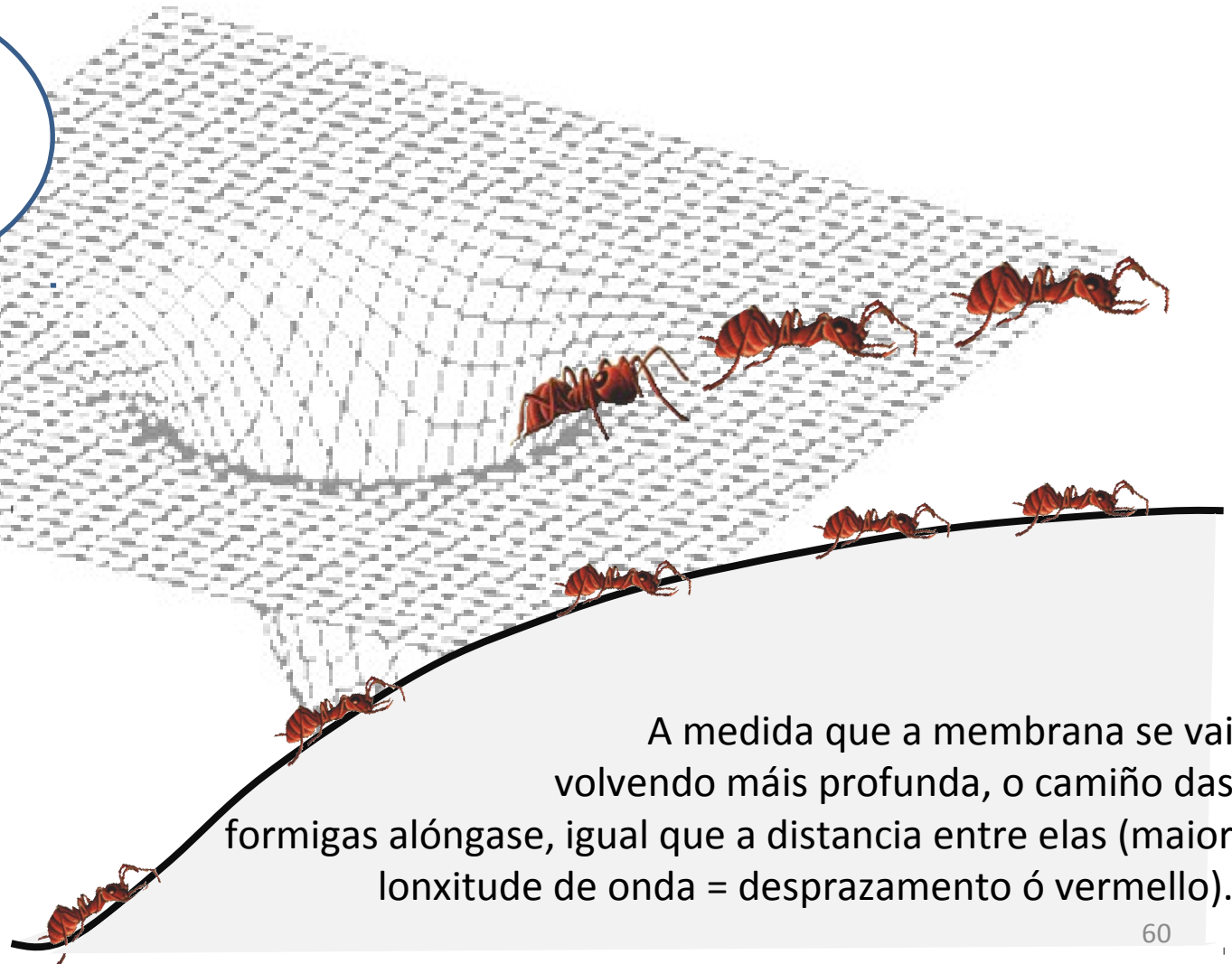
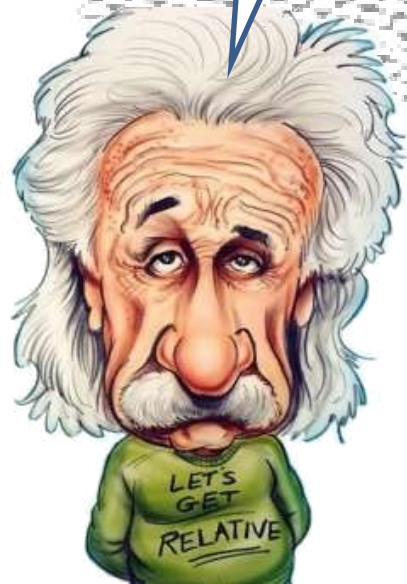
Diagrama de Hertzsprung Russell

A situación propicia para a súa aparición é a morte dunha estrela.

Poderíamos observar a súa formación?

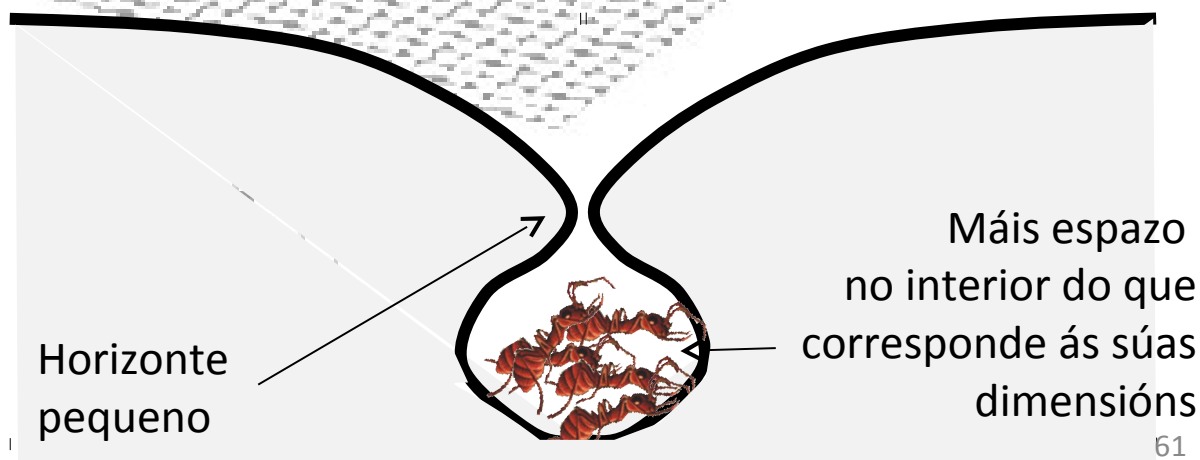
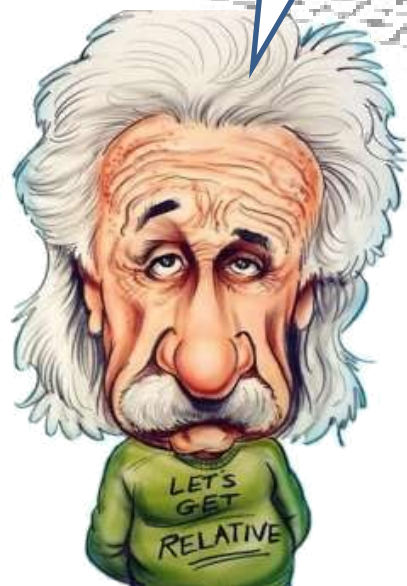
Pódese
usar a
analogía de
Thorne

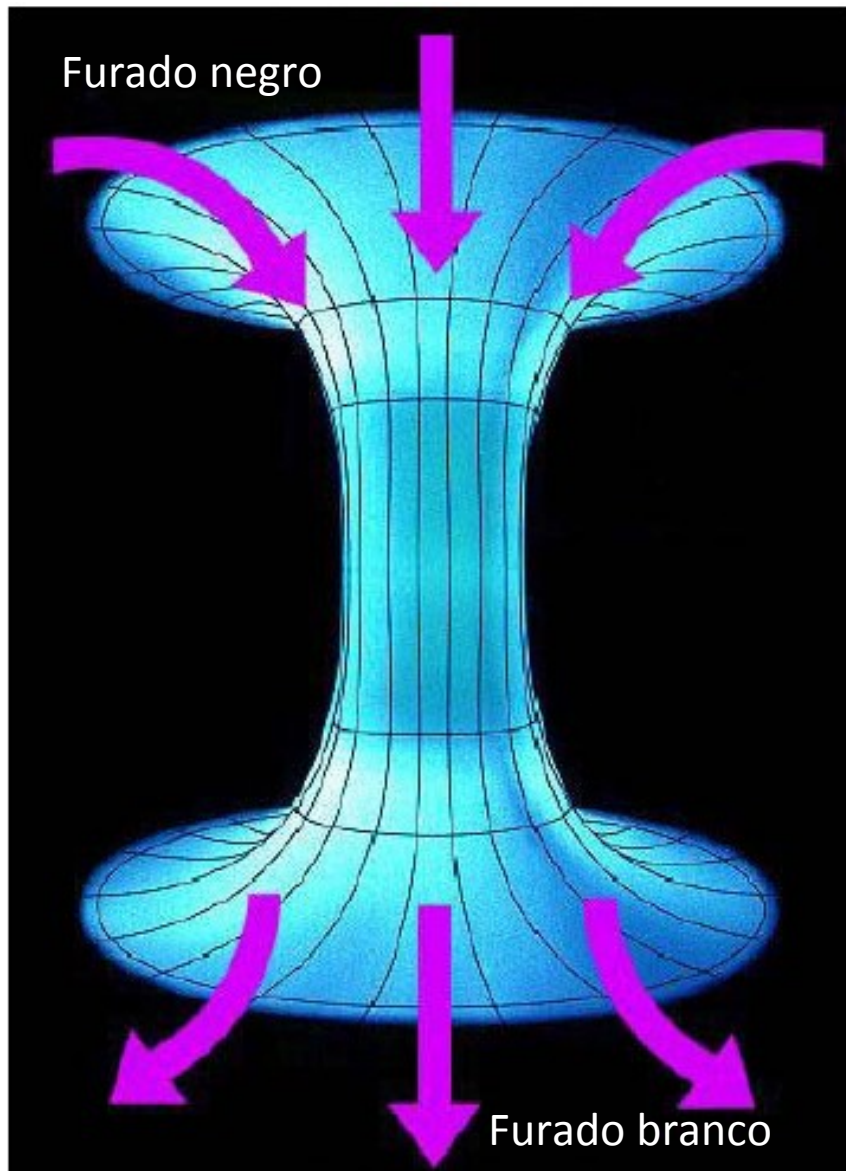

A medida que a membrana se vai volvendo máis profunda, o camiño das formigas alóngase, igual que a distancia entre elas (maior lonxitude de onda = desprazamento ó vermello).

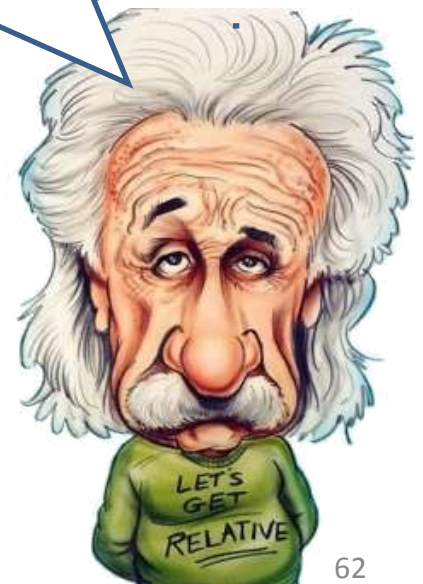
Ó final,
ningunha
formiga pode
escapar

De lograrse acoplar dúas singularidades, podería ser que unha actúe como furado negro, e a outra como furado branco.

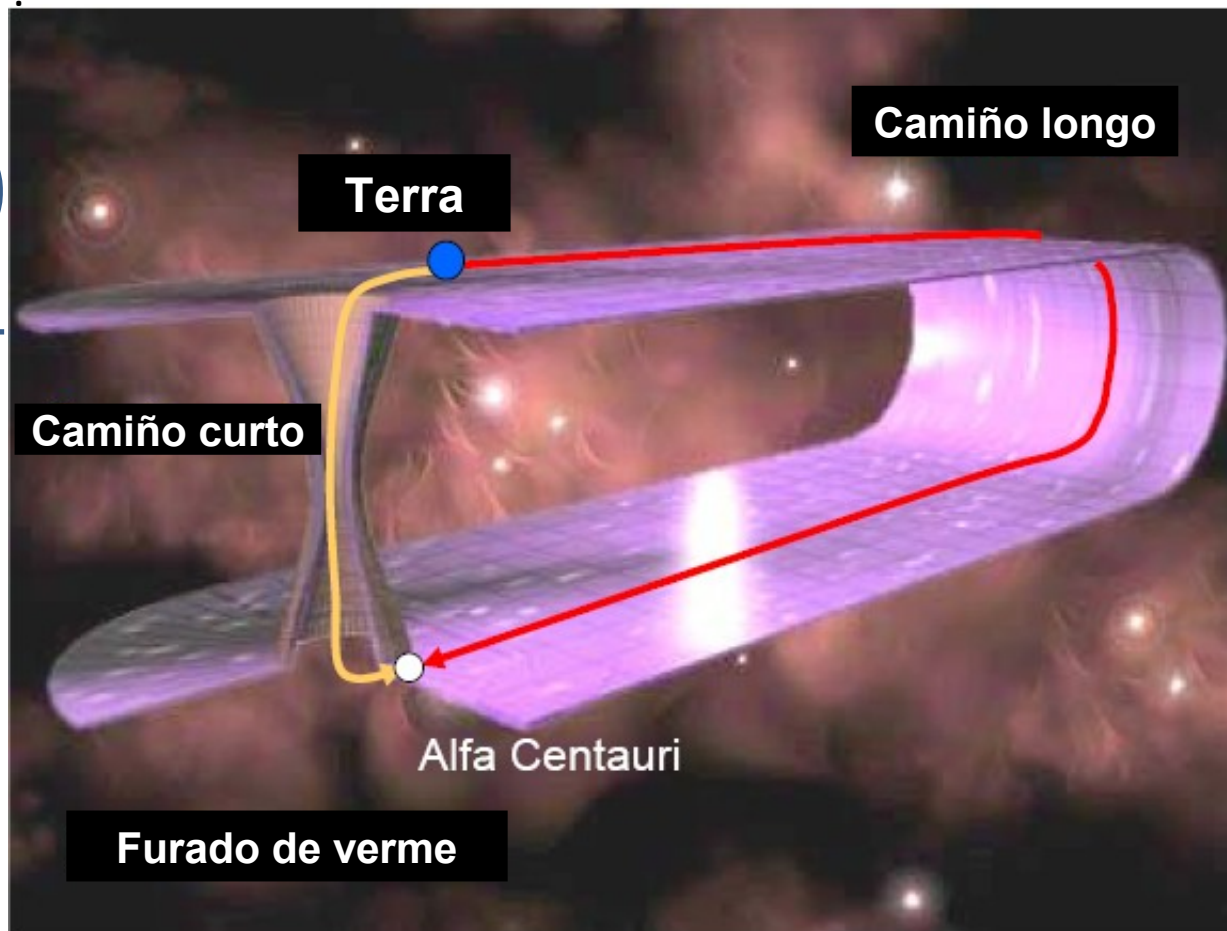
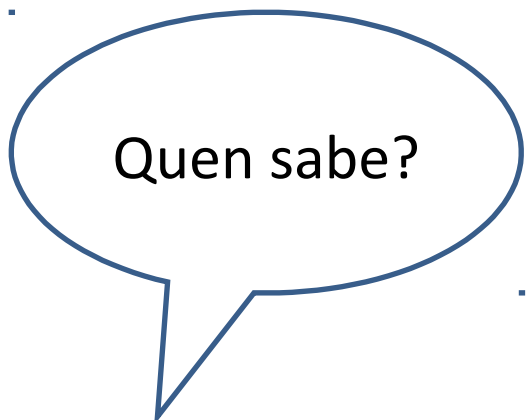
Mmmm... Algúns indicios, mais sen verificación

A Métrica ou Solución de Schwarzschild

Especúlase con que estas posibles conexións, chamadas “furados de verme”, poderían comunicar dous puntos afastados, constituíndo “autopistas intergalácticas”.

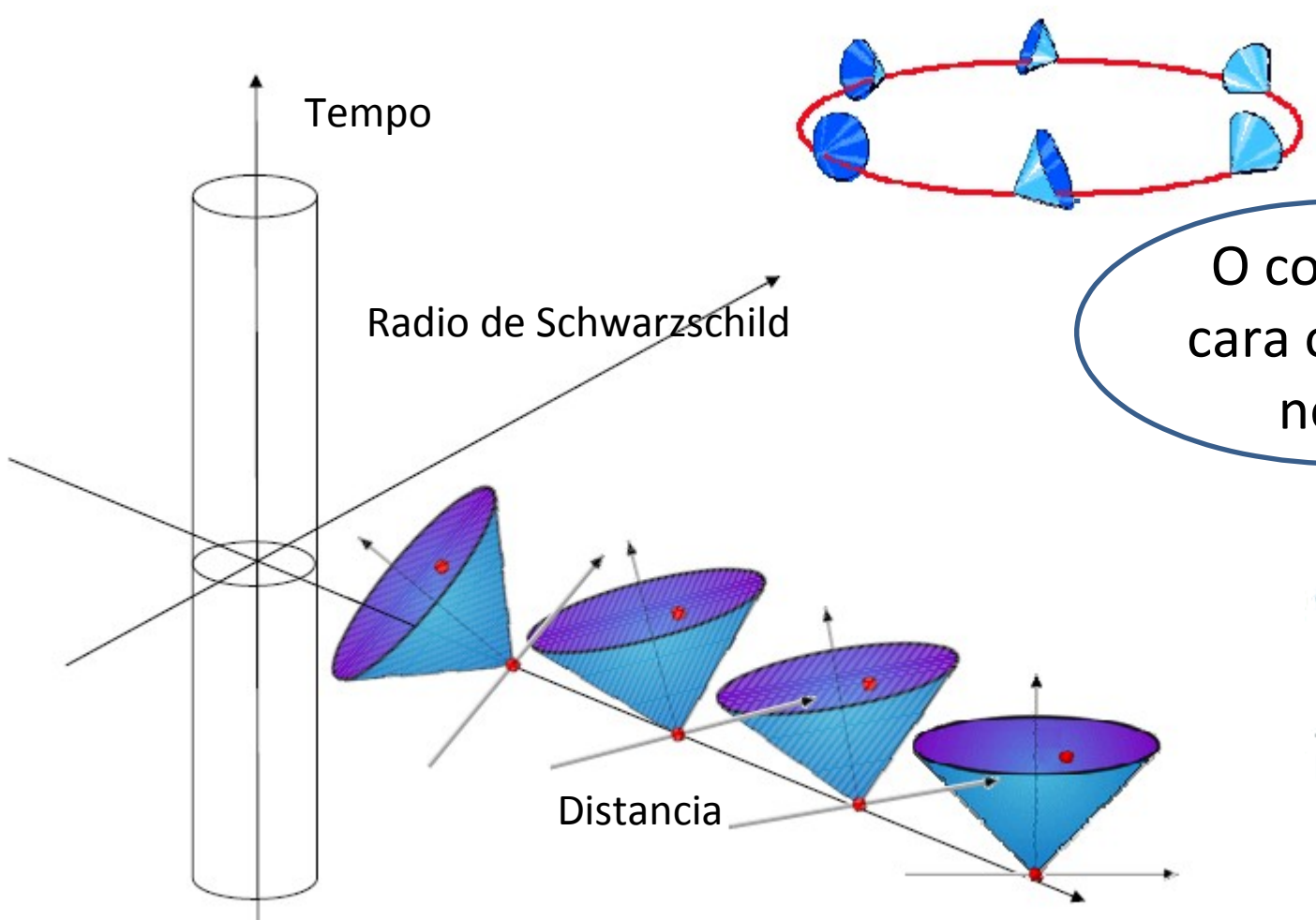

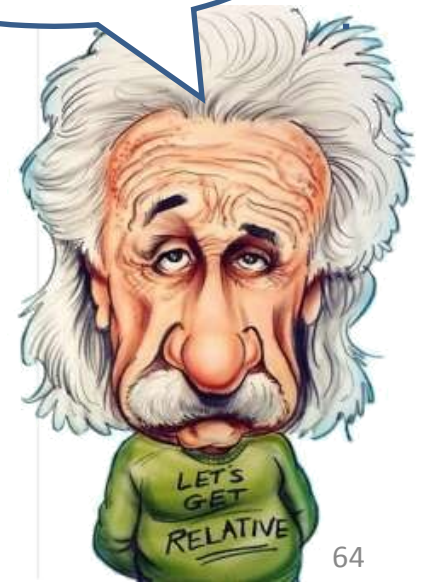
Posibilidades de viajar no tempo

Pódese estudar un cono de espazo-tempo no bordo dun furado negro:

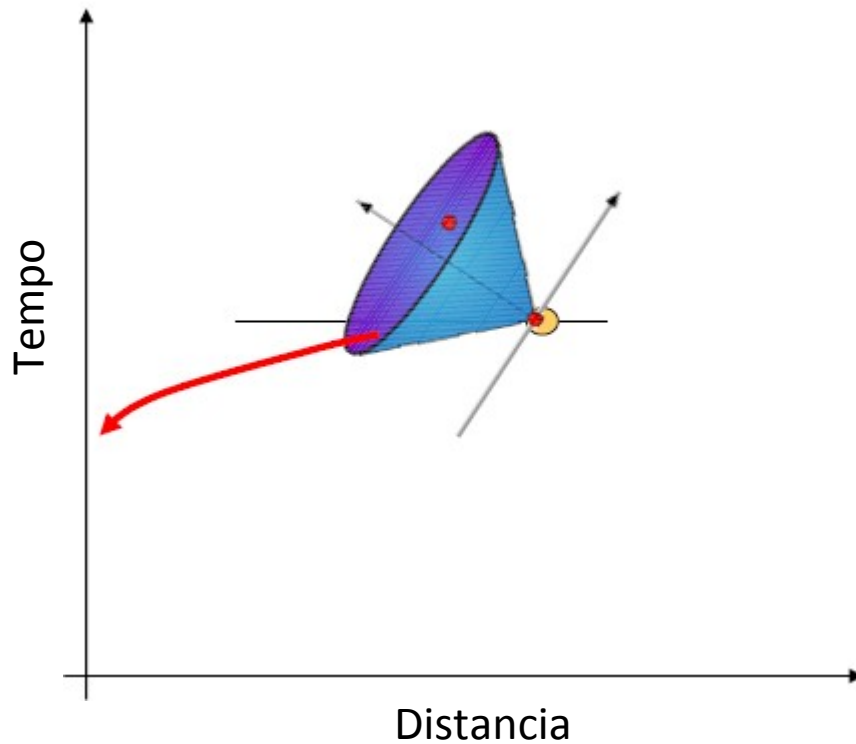
O cono vira cara o furado negro

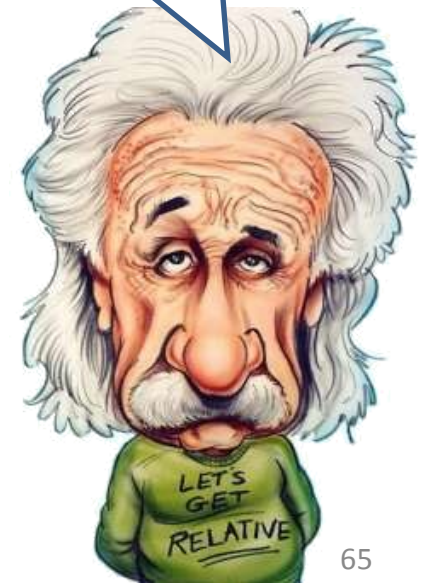
Posibilidades de viajar no tempo

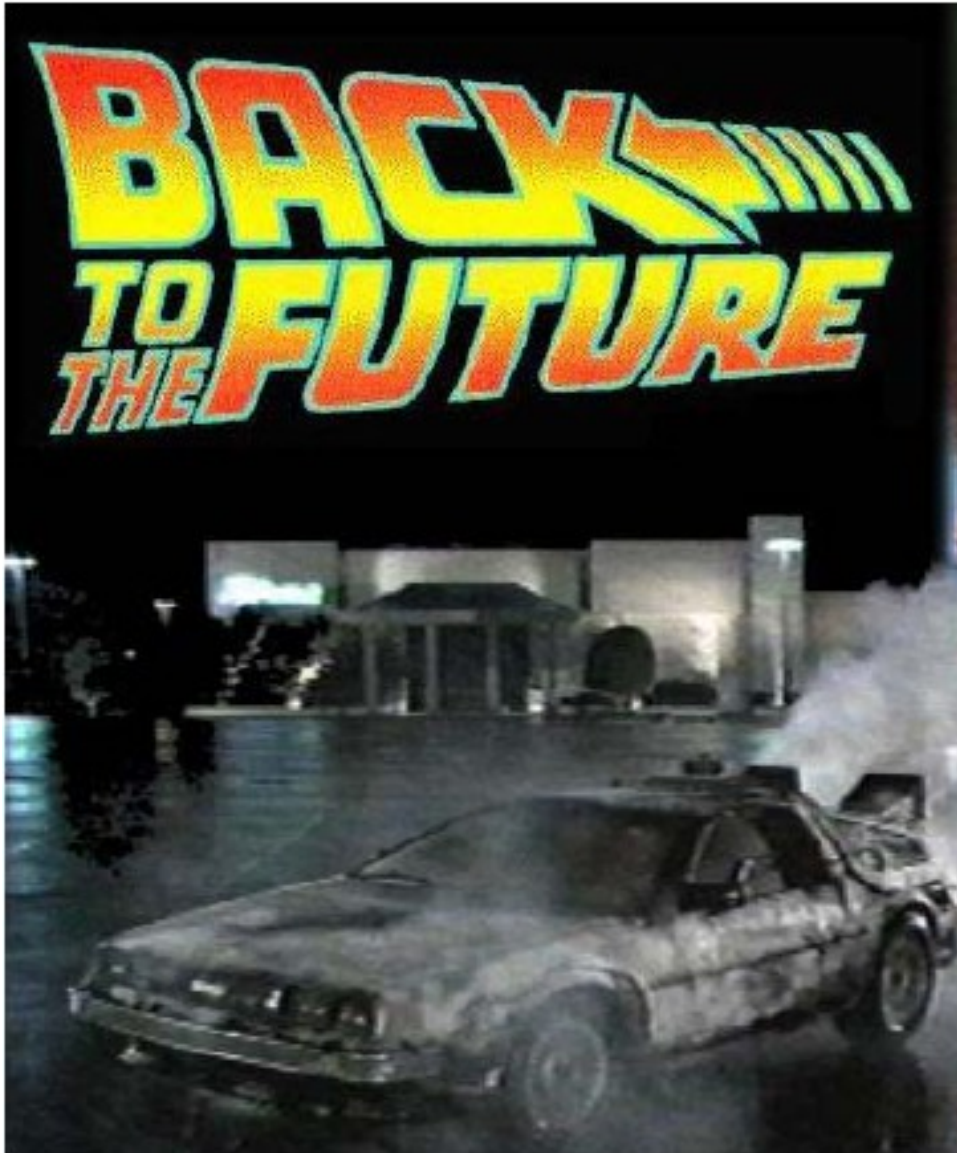

De inclinarse lo suficiente, podría permitir ir a tiempos negativos, o sea, retroceder no tempo.

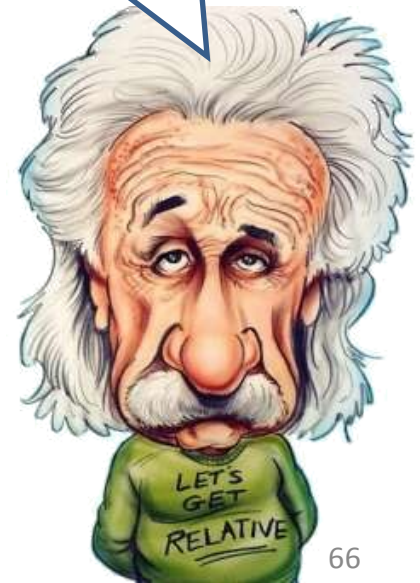
Será posible?

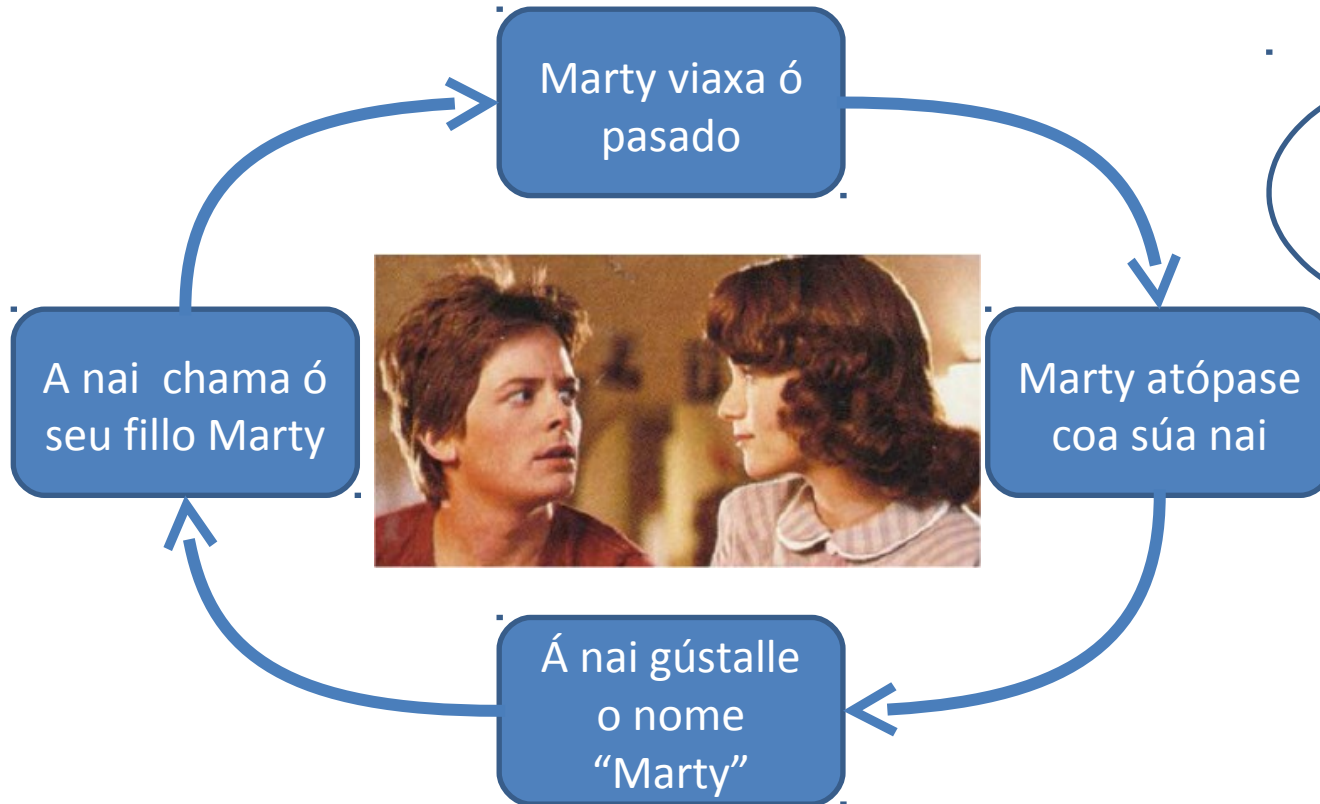

Existen dúas situacións posibles:
un sistema aberto ou un pechado.

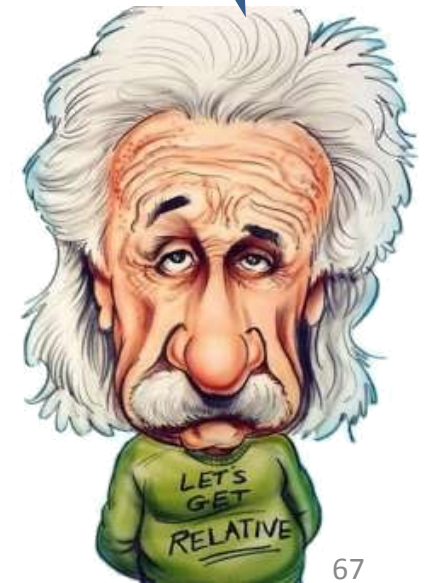
OK.
Especulemos

Podería ser un sistema pechado

Posibilidades de viaxar no tempo

Se os sistemas estivesen pechados, a Historia estaría xa escrita e a vontade humana sería unha ilusión.

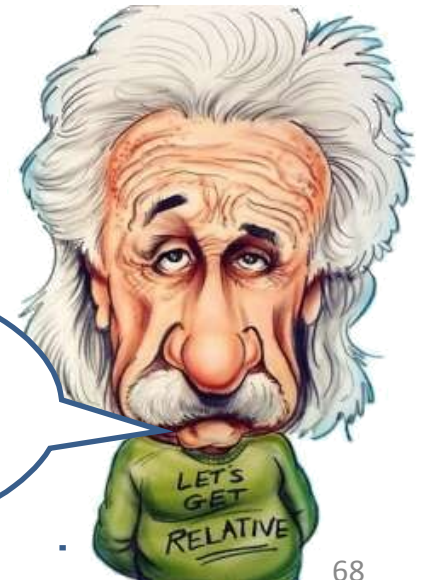

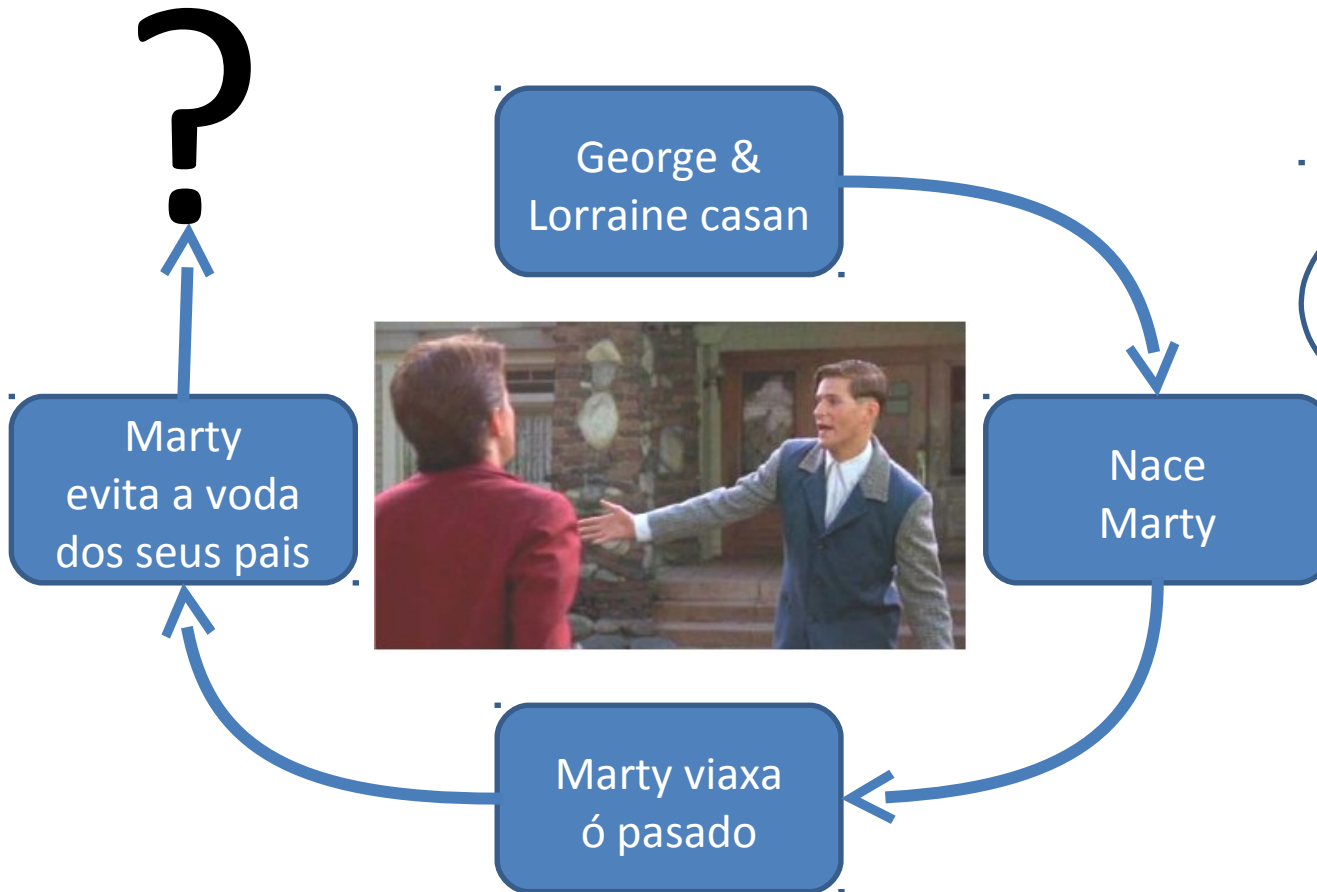
Stephen Hawking, Isaac Newton, Data e Albert Einstein xogando ó póker en 2300 d.n.e.

Paradoxa de Hawking:

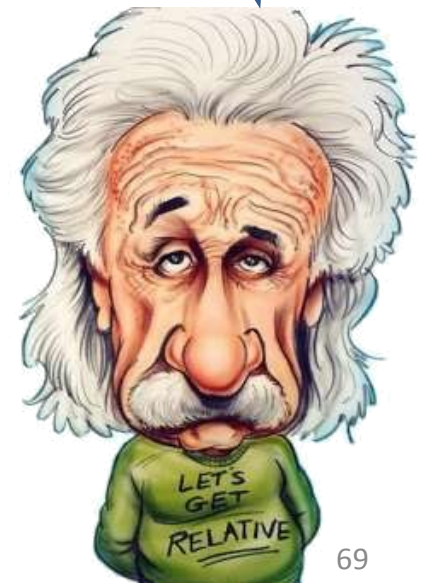
Por que non vemos turistas, cazadores de lembranzas, estudosos da Historia, arqueólogos, fuxitivos e criminais que nos visitan vindo desde o futuro?

Quen di que me gusta o póker?

E se o sistema é aberto?

Posibilidades de viajar no tempo

Se os sistemas fosen abertos, a Historia sería una ciencia experimental.

(Carl Sagan)

Teremos
que aguardar
por novos
estudos

E Einstein conclúe respecto da viaxe no tempo:

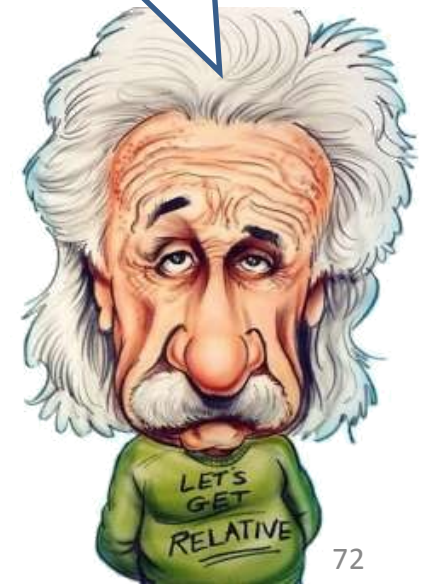
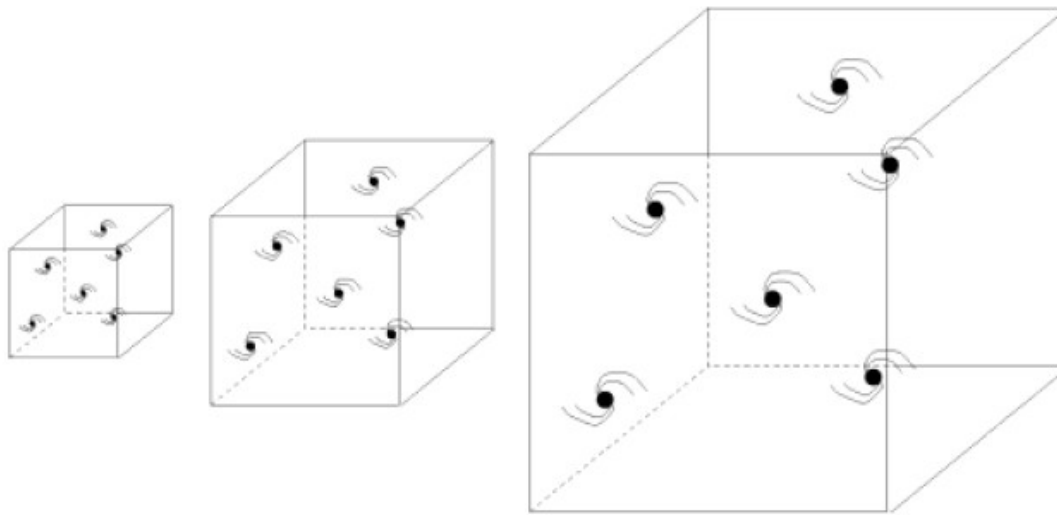
Tomen nota!

Síntoo, pero aínda non sabemos se é posible. Tampouco temos idea de se os sistemas son abertos ou pechados.

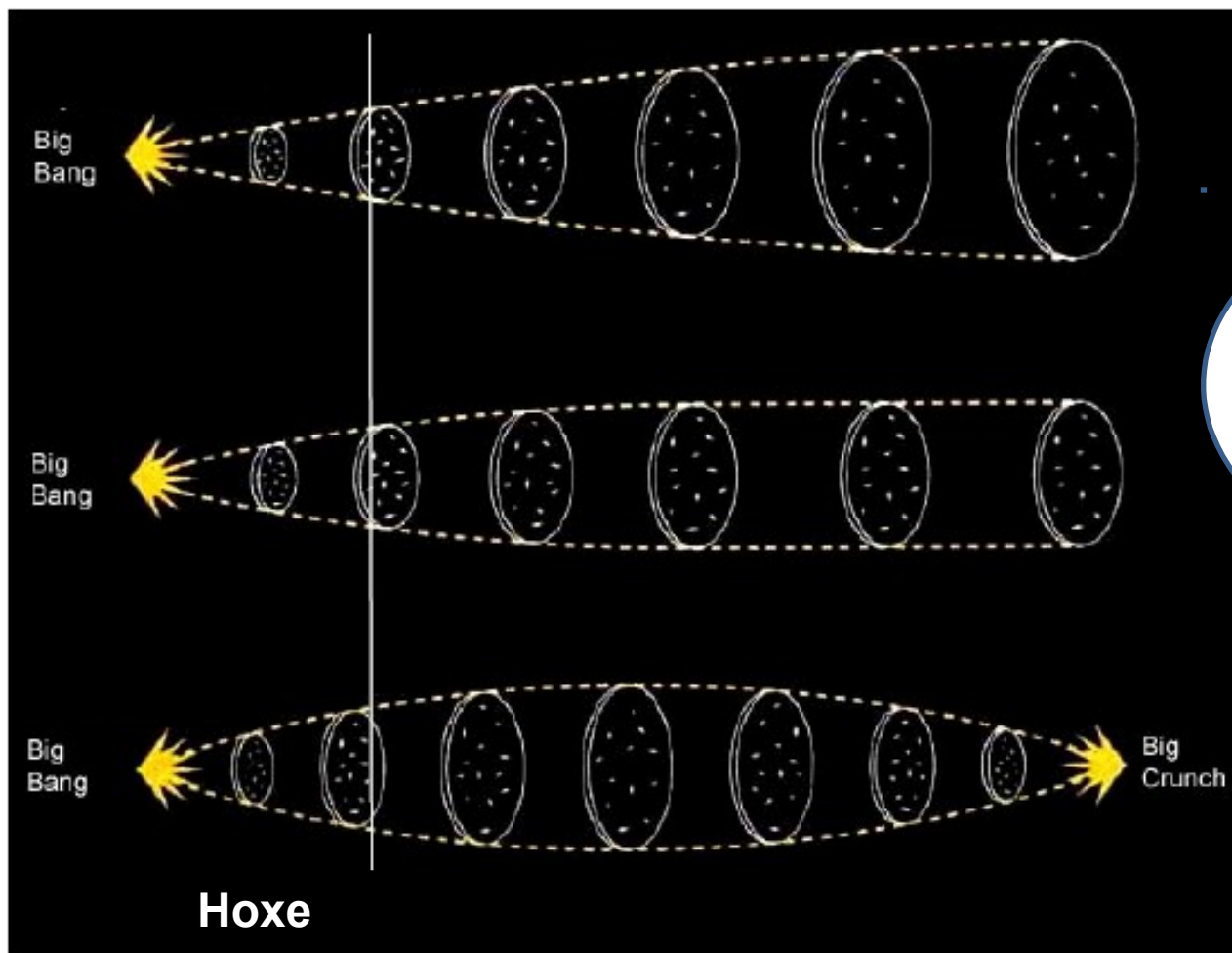
A expansión do Universo

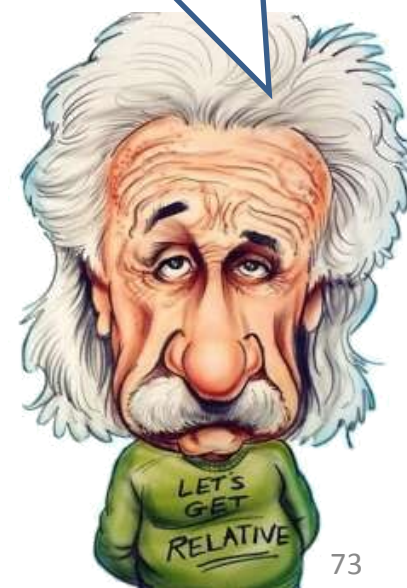
Polo desprazamento ó vermello sabemos que as galaxias se están afastando entre si. O Universo “ínchase”.

A expansión do Universo

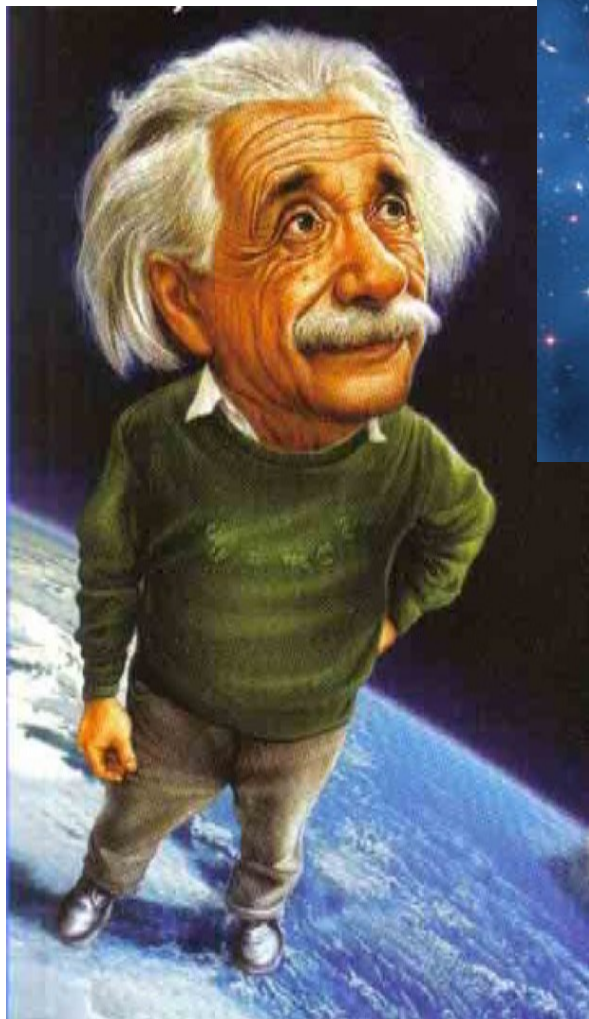

A masa “observada” non alcanza para que sexa pechado

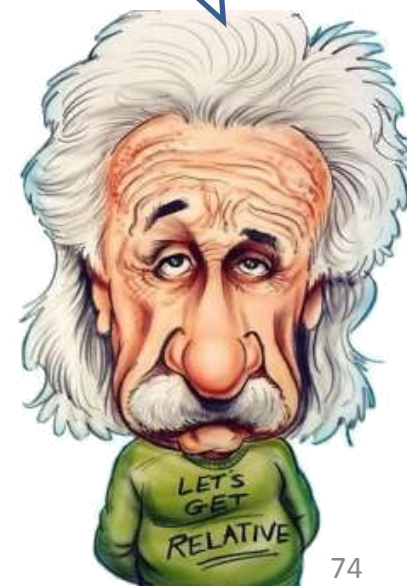
Dependendo da masa que exista, o Universo volverá colapsar ou expandirse ata o infinito.

En todo caso, existen lentes gravitacionais e comportamentos de galaxias que fan pensar que existe materia “non visible”. Fálase, xa que logo, de

Materia Escura

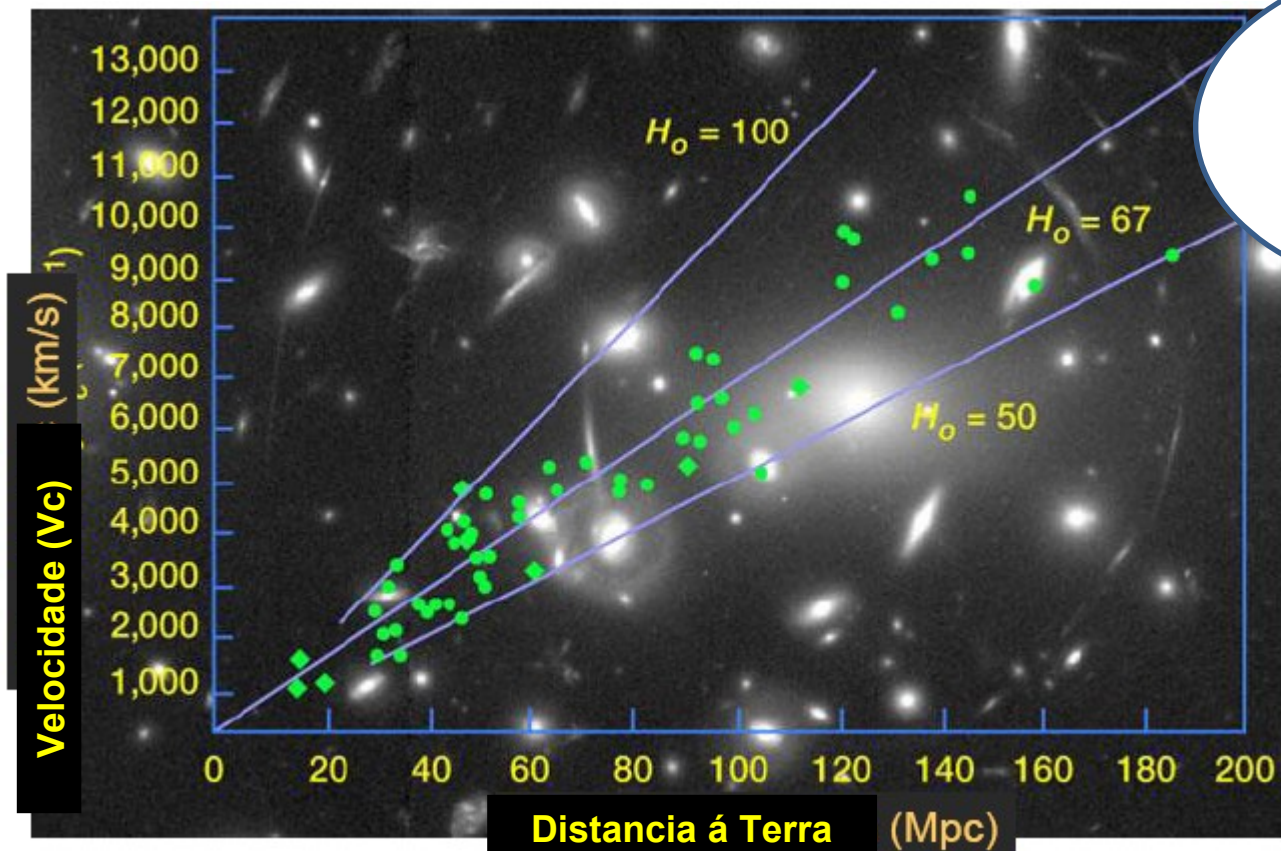

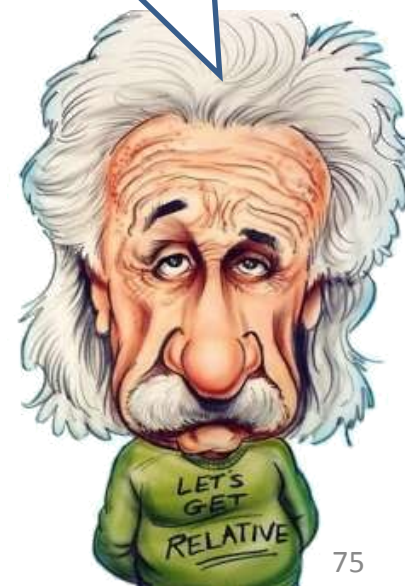

A expansión é cada vez máis rápida. Pero, de onde procede a enerxía?
En forma análoga, fálase de

Enerxía Escura

Quen sabe?

Isto foi todo...
polo de agora

Hai moito aínda por descubrir.
Espero que comprendesen algo en
relación con todo isto e entendesen
algo da Relatividade Especial e Xeral.